



Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

ГАДАВІНА ПЕРАМОГІ 9



<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 19 (2556) Год L

Беласток, 8 мая 2005 г.

Цана 2,00 зл.

У Вульцы-Тэрахоўскай немцы забівалі каля студні, усюды было поўна крыві. Гаспадар мусіў студню засыпаць, бо вада не падыходзіла для піцця...

Неўпакойная магіла

Вулька-Тэрахоўская, якая налічвае за сотню жыхароў, распаложана ў Чаромхаўскай гміне кіламетр ад мяжы з Беларуссю. Пад нямецкай акупацыяй за дапамогу хаваючымся савецкім салдатам гітлераўцы расстралялі адзінаццаць яе жыхароў. Пахавалі іх у месцы забойства на прыватным участку. Некалькі гадоў назад удалося мне паразмаўляць са сведкамі тадышняй трагедыі.

— У другую сусветную вайну ў Вульцы-Тэрахоўскай скрывалася двух савецкіх салдатаў. Адзін з іх, Уладзімір Харытонаў, звыш года жыў у нашым доме, а другі ў майго будучага дзеда, — успамінае Люба Вэрэмчук з роду Зінчукоў. — Немцы нічога не падазравалі. Памятаю, як немцы нечакана з'явіліся на дзедавым панадворку. Тады ягоны сын і той салдат, якога прозвішча ўжо не помню, схаваліся ў свіран. Гаспадар пачаставаў немцаў бочкай мёду і гэта адварнула іх увагу.

Даўжэйшы час утрымоўваўся спакой, але пазней нехта пачаў даносіць. Адночы раніцай прыехалі немцы і забралі аднаго гаспадара, вывезлі і недзе яго забілі. Ягонага ж сына гналі амаль тры кіламетры праз цэлую вёску ў Чаромху; усю дарогу тузалі яго нямецкія сабакі. На другі дзень людзі пахавалі яго на тым месцы, але зараз пасля вайны ягоная маці перапахавала цела сына на могілкі.

Расстрэл у Вульцы-Тэрахоўскай адбыўся 22 жніўня 1942 года пасля даносу аднаго вясцоўца. Праўдападобна выдаў кум кума, бо ў вёску ён ужо не вярнуўся, немцы яго кудысь вывезлі і забілі. У немцаў быў спісак прыгавораных на смерць людзей. Атрад прыехаў на золаку і шчыльна ачапіў вёску. Наш тата, Фёдар Зінчук, акурат трымаў варту ў вёсцы, але не мог нікога папярэзіць, бо было ўжо поўна немцаў.

На досвітку немцы сталі вывалакаць людзей з дамоў. Да нас прыйшлі тады, калі мы яшчэ ўсе спалі. Мама ўмаляла іх, каб пакінулі нашчу сям'ю ў спакой, але прывялі пісталет да ейнай галавы. Забралі двух маіх братоў: 12-гадовага Валодзію і 14-гадовага Косціка. Не расстралялі іх, але так пабілі, што тры месяцы магі ляжаць толькі на жываце; ледзь з таго вылізаліся.

Мне тады было дзевяць гадоў. Гэта ўсё адбывалася насупраць нашага дома, глядзела я на гэта праз акенца на гарышчы. Людзей выво-



Сёстры Люба Вэрэмчук і Вера Багачук ля брацкай магілы ў Вульцы-Тэрахоўскай, 1997 г.

дзілі, хто як стаяў, усіх адзінаццаць: **Васіля і Уладзіміра Барана, Юзэфа Далжынскага, Васіля, Сцяпана і Яна Гаўрылюка, Паўла Назарука, Сцяпана Раманюка, Мікалая Шакалу, нашага бацьку Фёдара Зінчука і таго салдата Уладзіміра Харытонава.** Найперш іх страшэнна білі, а найбольш таго салдата. Калі траціў прытомнасць, клалі яго ў балею з вадой, што стаяла каля студні, і пасля зноў білі. Але той Валодзія і так ім нічога не сказаў.

Усіх невінных і безбаронных мужчын забівалі стрэлам у патыліцу. Немцы загадалі закапаць забітых на месцы іхняй пакуты, а зямлю над магілай выраўняць. Людзі выкапалі яму, цэлы загарнулі ў прасціны і засыпалі зямлёй. Наша мама прынесла нейкую фанеру, якую паклалі наверх. Пры пахаванні не было бацькоўкі, толькі солтыс. Немцы забівалі каля студні, усюды было поўна крыві. Гаспадар мусіў студню засыпаць, бо вада не падыходзіла для піцця.

Перад смерцю, быццам прадчуваючы, Уладзімір Харытонаў прасіў маю маму, каб калі б з ім што здарылася, паведамля ягоную маці пра яго лёс. Пасля вайны ў адлеглы Уладзімірск трапіў ліст з Вулькі-Тэрахоўскай, у якім незнаёмая жанчына паведамляла Уладзіміравай маці пра жудасны лёс яе сына. Незнаёмыя людзі з Польшчы запрашалі яе, каб наведла магілу сына на іхнім панадворку. Яна, аднак, не пакарысталася гэтым запрашэннем, адпісваючы: „Дарагая сястронка, не ма-

гу прыехаць, не магу стаяць на нагах”. Перапісаліся яны з сабою яшчэ звыш дзесяці гадоў.

Пасля вайны вясцоўцы паставілі на пакутым месцы высокі драўляны крыж і насыпалі магілу. Сярод сем'яў памардаваных не было згоды наконт эксгумацыі астанкаў і перанясення іх на недалёкія могілкі.

— Калі б зараз пасля вайны ўлады перанеслі іх на могілкі, то і нам лягчэй было б жыць і ўміраць. Бо ж гэта няёмка спачываць каля звычайнага хлява з дабыткам і гноем, — казалі мае суразмоўніцы.

Толькі ў 1990-х гадах Управа гміны ў Чаромсе накрыла магілу цэментнай плітой і паставіла драўляную агароджу. У 1996 годзе ў сілу рашэння войта гміна выканала намагільную табліцу з прозвішчамі памардаваных. Магілу даглядалі школьнікі, але пасля памяталі пра яе толькі некаторыя старэйшыя сямейнікі ахвяр, прыносячы кветкі і запальваючы лампадкі; цяпер пра гэта клапаціцца гміна. Месца забойства і пахавання адзінаццаці жыхароў Вулькі-Тэрахоўскай з'яўляецца прыватным участкам сям'і Назарукоў.

— Калі я прыйшла сюды замуж, — кажа **Люба Назарук**, — абора ўжо тут стаяла. Цяпер сабе думаю: а хто ж дазволіў стаўляць яе побач магілы. Нездарма гэты будынак ужо тройчы гарэў. Я гаварыла мужу, каб яго знесці. Адзін раз загарэўся ад квактухі, а другі — сама не ведаю ад чаго; папросту ў белы дзень стаў гарэць...

Міхал Мінцэвіч

Свята перамогі 2

Аляксандр ВЯРБІЦКІ

У праведзеных сярод маскоўскіх школьнікаў апытаннях пра ваенны подзвіг іх продкаў, вучні выказвалі такія думкі, за якія тыя продкі — не чакаючы стаўлення „под стенку” — самі з жахам праваліліся б у зямлю. Вось прыклады: „Калі Сталін і ўсё кіраўніцтва СССР былі нягоднікамі, як сёння гаворыцца, калі Савецкі Саюз быў імперыяй зла, агіднай талітарнай дзяржавай, дык нашою было за яго і ягоных правадыроў ваяваць?..”

Які мы народ? 2

Сакрат ЯНОВІЧ

Я Аляксандра Рыгоровіча разумею: жывучы ў глухой ізаляцыі ад Еўропы, у адкінутасці ад свету, прычым з характарыстыкай крымінальніка, у яго няма поля на манеўр. Стаўся васалам Масквы, марыянеткай Крамля. Іначай не магло стацца з палітыкам так нізкай пробы...

Мяжа Еўропы 5

Яўген ВАПА

Візавы рэжым ужо сёння з'яўляецца інструментам націску з боку беларускіх улад на нявыгадных ім людзей. Адмовы ў візе атрымоўваюць журналісты, дзеячы няўрадавых арганізацый, якія супрацоўнічаюць з беларускай дэмакратычнай супольнасцю. Візавы аргумент можа быць скарыстаны як сродак націску ў эканамічнай актыўнасці...



Стэфан Баторый 8

Пётр АМБРАСОВІЧ

Адзначу толькі, што Стэфан Баторый — венгерскага паходжання — валодаў лацінскай, італьянскай і нямецкай мовамі (па-польску размаўляць не навучыўся). Да свайго каралявання быў князем Трансільваніі (Сяміграддзя). Трансільванія ў часы Баторыя была асобнай дзяржавай, побач з Венгрыяй, але залежала ад Турцыі...

Ю. Каліна ўзнагароджаны

Дакументальны фільм Юрыя Каліны „Партызанская школа” заваяваў узнагароду Prix Ciscot 2005 на конкурсе Еўрапейскай асацыяцыі рэгіянальнага тэлебачання. Сёлета ў конкурсе ўдзельнічала 147 тэлепраграм з 21 краіны, у тым ліку 45 праграм з Польшчы. У „Партызанскай школе” рэжысёр прадставіў гісторыю закрытага ў 2003 годзе адзінага ў Беларусі Беларускага ліцэя ў Мінску. Рэдакцыя „Нівы” шчыра віншуе з узнагародай, жадае атрымання візы ў Беларусь і... новых фільмаў пра яе.



Свята перамогі

Набліжаецца 60-я гадавіна заканчэння другой сусветнай вайны. Як і большасць „круглых” гадавін вялікіх гістарычных падзей, так і яна выклікае некаторую ўвагу медыяў. Аднак у гэтым выпадку тая ўвага не засяроджваецца на колішняй экстрэмальна лёсавызначальнай гісторыі, толькі на сённяшнім маскоўскім памінанні гістарычнай перамогі. Невыпадкова пішу пра памінанне, бо за той час нават у Маскве памяншаліся грамадскія абставіны, у якіх выраслі ўжо новыя пакаленні, зацікаўленыя новымі мэтамі сваёй жыццёвай актыўнасці.

У праведзеных сярод маскоўскіх школьнікаў апытаннях пра ваенны падзвіг іх продкаў, вучні выказвалі такія думкі, за якія тыя продкі — не чакуючы стаўлення „под стенку” — самі з жахам праваліліся б у зямлю. Вось прыклады: „Калі Сталін і ўсё кіраўніцтва СССР былі нягоднікамі, як сёння гаворыцца, калі Савецкі Саюз быў імперыяй зла, агіднай таталітарнай дзяржавай, дык навошта было за яго і ягоных правадыроў ваяваць?” — „І навошта нам была перамога ў той вайне? Калі б мы яе прайгралі, да нас адразу прыйшоў бы рынак і мы даўно ўжо сталі б развітай еўрапейскай дзяржавай”. А ў маёй школе на схіле 50-х гадоў равеснікі гэтых вучняў з майго пакалення забіваліся за кнігу „Ніколі не забудзем”; лічу, што гэтак было тады і на „шостае частцы зямнога шара”. „O tempora! O mores!” — здаецца.

Можна падумаць, што грымкі юбілей ладзіцца дзеля прыгадання тым малакасам пра дзесяты мільёнаў людскіх ахвяр, якія паглынула жажлівае вайна, што той юбілей стане хаця хвілінай павагі тым людзям, якім ваенны гвалт забраў найдаражэйшае — жыццё, ці тым, якім тое жыццё разбурыў. Але гэты юбілей мае іншую мэту.

Сродкі масавай інфармацыі распісваюцца, напрыклад, пра гарантванне святкаванням пагоды шляхам распыльвання ў паветры над Масквой хімікатаў, якія маюць засцерагчы месца галоўнага відовішча ад непагадзі. Са сталіцы на час гэтай паказухі маюць быць выселены ўсе бамжы і сексуальныя ўдарніцы, якія там сталіся знакам новага, рыначнага перыяду маскоўскай дзяржаўнасці, калі адміністрацыйны цэнтр дзяржавы ўсмоктвае ў сябе ўсё багацце глыбінкі; бяздомныя шукаюць па сметніках адходаў са сталічных староў, а беднень-

кія кабеткі з правінцыі прывозяць у грашыстую сталіцу сваю найстарэйшую ў свеце валюту для абмену яе на такую, якую прымаюць у крамах. Гэтае высяленне мае паказаць свету, што ў Маскве сур’ёзна і дбайны пра парадак гаспадар, да якога з’едуцца ў госці найважнейшыя персоны планеты.

Перш чым сустрэцца з Бушам ці Шыракам, Пуцін спаткаецца са старымі піянерамі з „шостае часткі свету”, у ліку якіх Лукашэнка здаецца быць найважнейшым. Аляксандр Рыгоравіч іграе для Масквы ролю зайца, якога выпускаюць на рызыкуючую дарогу, і калі ён не ўзарвецца на нейкай міне, тады на той шлях можа падацца і мядзведзь. Лукашэнка прадоўжыў свой тэрмін, выкручваючы канстытуцыю навыварат. І ў Пуціна тэрмін прэзідэнцтва апошні, і ён, як сігналец маскоўскай назіральнікі, рыхтуецца пакрыстацца вопытам зайчыкаватага калегі. У Маскве рэгулярна ж не закон вызначае чыноўніка, толькі чыноўнік вызначае закон.

У нашай Польшчы практыкаванні з законам крыху іншыя, але прэзідэнт таксама канчаецца тэрмін. Польскія медыі гарача разважаюць, ці Кваснеўскаму ехаць у Маскву, ці не ехаць, ці пагадзіцца са стаўленнем Масквы да польскай гісторыі, ці запратаставаць. Мог бы ён, напрыклад, астацца ў Польшчы і тут ушанаваць памяць тых шасцісот тысяч савецкіх салдат, пра якіх усё ўпківае Варшаву Масква. Толькі ж у нашай краіне савецкіх некраполю; іх у Буша ці Шырака няма, таму мабыць яны і падаюцца да Пуціна. Мяркую, аднак, што Кваснеўскага тыя ваенныя савецкія ахвяры цікавяць у такой жа меры, што і маскоўскіх школьнікаў. Тут справа ў іншым: яму ж канчаецца тэрмін. Палітычныя абставіны ў Польшчы цяпер вельмі неспрыяльныя ягоным таварышам і не відаць тут перспектывы для бліскачасці ў варшаўскіх салонах. Таму трэба стаць плячо ў плячо з магутнымі гэтымі свету, мо ўпярэцца такім чынам нейкай пасадак нановікі: ці то ў Арганізацыі Аб’яднаных Нацый, ці хаця б у Міжнародным Алімпійскім Камітэце. Вайна мінула даўно, тэрмін мінае восьць, а на нейкае мяккае крэсла хочацца сесці. І Пуціну, і Кваснеўскаму.

Аляксандр ВЯРЬЦІ

Народ анахронікаў

Амерыка знервалалася існаваннем апошняе дыктатуры ў цэнтры Еўропы, г.зн. рэжымам Лукашэнка. Будзе намагацца на яго ўпадак. Гэта мяне зацікавіла: як амерыканскія палітыкі ўяўляюць сабе дэмакратызацыю Беларусі(?). Украінская аналогія не прычы, хаця б таму, што рэвалюцыя ў Кіеве разбушавалася без першай падтрымкі Захаду. Выбухнула ў выніку моцнай ды арганізацыйна пашыранай унутранай апазіцыі, якую ўзначалілі вопытныя палітыкі з дасведчанасцю дзяржаўных высокіх функцый у ранні перыяд распаду Савецкага Саюза. І што галоўнае — пераварот меў нацыянальны, патрыятычна-ўкраінскі, характар. Ва Украіне была і ёсць нацыя. Імкненне выйсці ў свет.

У Беларусі няма сучаснай нацыі. Толькі савецкае яе насельніцтва, амбіцыі якога не могуць сягаць высока. Яно не больш чым тутэйшае племя з перспектывай на хлеб і сала, ну, чарку. Нешта на кшталт афрыканскага бантустана.

Украінскі ўрок дае яшчэ важную інфармацыю: за спомненай рэвалюцыяй не пайшлі грамадзяне рускай культуры, мовы. Усход і поўдзень дзяржавы. Большая частка яе тэрыторыі аказалася аднак нерусіфікаванай, таксама шмат-якія вялікія гарады, як Львоў. Беларусь жа цалкам — да каранёў — русіфікаваная; напрыклад, у заходнім Гродне або Брэсце няма ніводнай беларускай школы, усе дарэшткі рускія, (дзе-нідзе польскія). Беларуская мова ўспрымаецца як псіхічна-ненармальнае дзівацтва. Гэтая тэрыторыя напярэдзе лічыцца духоўна часткай Расіі, а Рэспубліка Беларусь як часовае ўтварэнне, жарт гісторыі, выдумка дзецяцям. Лішня другая дзяржава рускіх.

На амерыканскую заяву пачулася з Мінска не палітычную рэакцыю, але злосьць селяніна, абражанага, скажам: пляткарам. Так не рэагуюць прафесійна-нальныя палітыкі. Чаго трэба шукаць у бліжэйшы час у Беларусі? Бязлітасных рэпрэсій рэштак беларускай апазіцыі, усякіх забаронаў ды арыштаў, судоў. У мужыцкім стылі „Бі свой сваіго, каб чужы і духу нашага баяўся!”

Я Аляксандра Рыгоравіча разумею: жывучы ў глухой ізаляцыі ад Еўропы, у адкінутасці ад свету, прычым з характарыстыкай крымінальніка, у яго няма поля на манеўр. Стаўся васалам Масквы, марыянеткай Крамля. Іначай не магло стацца з палітыкам так ніз-

кай пробы. Нават да Кучмы яму далёка.

Ясна: сапраўды дэмакратызаваць безнацыянальнае савецкае грамадства імперскай гадоўлі нікому не ўдалося. І Ельцыну не, і ў сярэднеазіяцкіх былых рэспубліках, у якіх расселіся наменклатурныя „айчы” Туркмені ці Узбекістану. А вось заінтрыгаваў мяне нядаўна Кіргістан: якім цудолам дайшло там да „рэвалюцыі цюльпанаў”? Што за апазіцыя ў іх з’явілася, у тых высакагорных конегадоўцаў, у краіне з адной асфальтаванай шматпалоснай шашою?!

Раптам даходзяць чуткі, якімі Аляксандр Рыгоравіч можа сур’ёзна знепакоіцца: змена Крамлём палітычных тэхналогій. Не трымаць анахронічных рэжымаў! Досвед з Грузіяй і Украінай пакажаў, што трэба Маскве т.зв. аперадальных рэвалюцый у блізкім замежжы. Спраўдзілася тое, менавіта, у Кіргістане — закулісная змена ўлады пад шум штучна імітаваных нібы-рэвалюцыйных дэманстрацый (прывезлі з правінцыі па ру тысяч незадоволенцаў і „стукачоў”, якія два дні выбівалі шыбы ў сталічных вітрынах Бішкека, яшчэ і рабавалі).

Не думаю, каб Вашынгтон не ведаў аб тым, што Беларусь — гэта не Украіна. А беларусы — не ўкраінцы. Беларусы ні з кім у навейшай гісторыі не ваявалі і паўстанняў не чынілі, усё пад кагосяці лягалі. Народ анахронікаў, ад роду каланіяльны. Раней спаланіваліся яны, цяпер жа — зрусіфікаваліся. Могуць быць нават кітайцамі...

Такім чынам Аляксандр Рыгоравіч выйшаў на міжнародную гулку палітычную арэну, даводзячы да белай гарачкі Вашынгтон, што — лёсавызначальна яму — заклапоціць маскоўскіх партнёраў Амерыкі. Рахунак тут арыфметычна элементарны: інтарэсы Расіі ў Амерыцы непараўнана важнейшыя Маскве, чымсьці інтарэсы асобы і сістэмы прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, якога беспраблемна можна адчапіць ад крамлёўскай клямкі, змяніць іншым прэзідэнтам з болей чалавечым тварам прыветным у Бруселі. Не Лукашэнка гарант падлегласці беларускай тэрыторыі.

Вялікая большасць грамадзян Рэспублікі Беларусь проста „мечтае” (марыць) аб ліквідацыі Рэспублікі Беларусь. Яна ім „вовсе ненужна” (зусім непатрэбная).

Сакрат ЯНОВІЧ

Вачыма еўрапейца

Беларушчына — рэгіянальны тавар



Год прысутнасці Польшчы ў Еўрасаюзе пасярод шмат якіх выгад і бліжніх бакоў пайпльваў на тое, што мы ўсвядомілі сабе неабходнасць шырэньшага маркетынгавага і прамацыйнага думання. Прымуслі да гэтага большая частка раней канкурэнтнасць. Дарэчы, датычыць гэта не толькі тавараў, але і амаль усіх галін жыцця і чалавечай дзейнасці, сярод гэтага таксама самой ідэі і думкі.

Падляшскія самаўрадавыя ўлады, здаецца, аб гэтым ведаюць. Для прыкладу, выдумалі конкурс (напярэдзе толькі ажыццявілі ідэю) на марку года, рэгіянальны

прадукт, а ў апошні час на традыцыйны прадукт. Аб гэтай апошняй ідэі нядаўна выказалася Галіна Дандзіла, дырэктар сельскагаспадарчага дэпартаменту Маршалкоўскай управы:

— Каб канкрэтны тавар быў прызнаны традыцыйным прадуктам, неабходна выказацца мінімум 25-гадовай традыцыяй яго вырабу. Гэты перыяд адносіцца да прадукту, а не вытворцы.

Да 25 мая мае быць завершаны конкурс на лагатып ваяводства. Ёсць шанцы, што будзе ён памяшчацца на вырабах са спіска традыцыйных. Занясенне ў спісак кулінарных традыцыйных прадуктаў мае быць таксама першым крокам да заваявання статусу рэгіянальнага прадукту. Пасля гэтага толькі такі вытворца зможа вырабляць гэты рэгіянальны прадукт.

Задумваюся над тым, а што ж гэта таварое на тэрыторыі Падляшскага ваяводства можа быць рэгіянальным ці традыцыйным прадуктам. Звычайна думаецца гэтак аб сукаватым пірагу „сэнкачы” з Суваляшчыны і, як гэта сказаў калісьці Владзімеж Цімашэвіч, мабыць, аб гарэццы „Зуброўцы”. Як дагэтуль, аднак, нічога не чуна аб тым, што былі ўсцаты нейкія дзеянні, каб „сэнкач” меў быць занесены ў спісак рэгіянальных прадуктаў, зусім іначай, чым татарскі „асцыпак”. Аб лёсах „Зуброўкі” дык увогуле нічога мне неведома.

Маршалкоўская ўправа правяла летась конкурс на рэгіянальны прадукт. Заявілася маса дробных вытворцаў. Некаторых з іх узнагародзілі. І што з гэтага атрымалася на практыцы? Нічога. Патрэбная, цэлая сетка гаспадарчых, гандлёвых пунктаў, рэкламная кампанія і г.д. Таго няма і малых шанцаў на тое, каб, хоць бы па фінансавых прычынах, неўзабаве штосьці змянілася. Можна спадзявацца, што падобна будзе і з традыцыйным пра-

дуктам, хоць заява Кшыштафа Вольфрам з Польскай палаты рэгіянальнага і мясцовага прадукту гучыць на гэты конт прыцягальна:

— Будзе гэта важнае спалучэнне культурнай спадчыны з кулінарнай спадчынай канкрэтнага рэгіёна.

І праўда гэта, наколькі кулінарная дзялянка жыцця неразлучна звязана з мясцовай традыцыяй у шырокім, ці ў вузейшым значэнні, напрыклад, з традыцыяй, абывацкай і звычайнай выяваючымі з нацыянальнай тоеснасці. Таму і думаю, што на Падляшшы адзін з найкаштоўных рэгіянальных прадуктаў — дарэчы, не толькі кулінарны — беларушчына, літоўшчына ці ўкраіншчына. Тут якраз праяўляецца багацце гэтага рэгіёна і ягоная марка. А самыя кулінарныя вырабы гэтых нацыянальнасцей, дарэчы, як і польскай, перасягаюць межы, а часта ўжо змяшаліся з іншымі традыцыямі і цяжка назваць тое, што дакладна рэгіянальнае ды традыцыйнае.

Мацей ХАЛАДОЎСКИ

Трагічнае каханне ў Рыбалах

Наставаў першы пасляваенны 1946 год. У праваслаўнае беларускае сяло Рыбалы, распаложанае ў 10 км ад мястэчка Заблудава, прыехала савецкая місія па добравольнаму перасяленню беларускага насельніцтва Беларускага тэрыторыю БССР — у адпаведнасці з падпісаным паразуменнем паміж радзіўшайся Народнай Польшчай і ўладамі БССР. Начальнікам гэтай місіі быў падпалкоўнік Васілій Пятровіч Швясюў, чалавек культурны, разумны і прыгожы. Таксама астатнія афіцэры місіі былі досыць адукаванымі і прыстойнымі мужчынамі. У Рыбалах і суседніх вёсках пачаліся вясковыя сходы, на якіх перашколеныя савецкімі гісторыкамі афіцэры расказвалі насельніцтву гісторыю польска-расійскіх адносін, уклад палякаў у Кастрычніцкую рэвалюцыю ў Расіі і цяперашняе палажэнне.

Рыбалаўскія жанчыны з захапленнем слухалі цікавых расказаў афіцэраў, але больш жыццёва вопытныя мужчыны крытычна ўсміхаліся пад нос. Пасля дакладаў афіцэры пыталі недаверлівых мужчын аб прычыне іх іроніі. „Досыць вам гаварыць небыліц аб брацкім польскім народзе, — адказвалі ім мужчыны. — Агляніцеся і заўважце, што вырабляе гэты брацкі польскі народ!”. Праўда, у гэты час мелі месца масавыя рабункі, здзекі, забойствы спакойных праваслаўных людзей, спаленне праваслаўных Залешан (29.I.1946 г.), Вулькі-Выганоўскай (30.I.1946 г.). Савецкія агітатары збавілі з тону, сталі заходзіць у рыбалаўскую царкву.

Афіцэрам вельмі падабаліся царкоўныя спевы, абрады. У царкве яны пачулі і пабачылі тое, што ім у Савецкім Саюзе было забаронена. Прыхаджане ў Рыбалах і суседніх вёсках — людзі ветлівыя, спакойныя, нікога не рабуюць, не забіваюць, не шыпяць нянавісцю; настаяцель царквы айцец Мікалай Крукоўскі, чалавек ветлівы, адукаваны, добра ведае рускую літаратуру і мову, а таксама славянскую і дзяржаўную — польскую. Яго сын, Віктар Крукоўскі, вельмі адукаваны чалавек, знаток спявання, вядзе хор, якім можна заслухацца. Афіцэры пабывалі і ў заблудаўскай царкве і ў цэрквах Беластока — усюды ўбачылі такую ж сітуацыю. Пабывалі яны і ў беластоцкіх касцёлах, але сустрэлі там незразумелы ім лацінізм і паланізм. На прыкладзе царкваў Беларускага афіцэры і салдаты рэпатрыяцыйнай савецкай місіі пабачылі, што праваслаўнае духавенства гэта не кучка цемрашальскіх папоў, дурманячых і эксплуатаючых сваіх прыхаджан, а людзі добрыя, адукаваныя, неапалячаныя, маральныя, патрыятычныя, любячыя сваіх вернікаў і свой народ, знаючыя яго гісторыю і гісторыю іншых праваслаўных народаў, таксама правільна ацэньваючы актуальную сітуацыю. Кожную нядзелю ў рыбалаўскай царкве ўсё больш ставала савецкіх афіцэраў і салдат.

Падпалкоўнік Васілій Швясюў па вушы ўлюбіўся ў рыбалаўскую прыгажуню Ніну Цімафееўну Шпілеўскую. Яна адказвала яму такім жа пачуццём. Любоў іх была моц-



Фота МІРЫ ЛУКШЫ

Над супольнай магілай на Рыбалаўскім могілніку шумяць сосны

ная. Але 4 красавіка 1946 г. падпалкоўніку В. Швясюву трэба было з'ездзіць у Заблудаў, а з ім вызваўся ехаць туды і пляменнік прыгажуні Ніны Шпілеўскай, вучань Бельскага беларускага ліцэя Уладзімір Макаравіч Супрунюк, сын старэйшай сястры Ніны, каб заказаць у шаўца боты.

У Заблудаў паехалі яны на матацыкле. Быў гэта чацвер і ў мясцовым рэстаране выпівала якраз моладзь з прызблудаўскіх каталіцкіх

вёсак, сярод якіх былі члены польскага збройнага падполля. На сігнал, што на гарадской плошчы паявіўся падпалкоўнік Чырвонай Арміі, яны выскачылі з рэстарана, пад відам зявак акружылі афіцэра, вынялі пісталеты і абязброілі В. Швясюва. Яго і Валодзю бандыты павялі за горад, дзе падпалкоўніка расстрэлялі. Бачучы гэта, Валодзя даў дзёру, так што бандытам яго не дагнаць. Але якраз ехаў возам нейкі мужык. Бандыты затрымалі яго,

выпраглі каня і адзін конна пагнаўся за Валодзем. Дагнаў ён яго аж каля вёскі Астраўкі, у 5 км ад Заблудава. Валодзя стаў перад злачынцам на калені і прасіў памілавання. Тлумачыў, што ён жыхар Рыбалаў і нікому нічога кепскага не зрабіў, аднак злачынца застрэліў Валодзю. Забойцам аказаўся юнак з недалёкай каталіцкай вёскі Скрыбічы, Антоні Руткоўскі. Падпалкоўнік Васілій Швясюў і Валодзя Супрунюк былі пахаваны ў адной магіле на праваслаўных могілках у Рыбалах у прысутнасці навакольнага праваслаўнага люду, больш дзесяці праваслаўных святароў і ўсіх афіцэраў і салдат перасяленчай місіі, якія перасталі называць палякаў „братским народом”.

Закаханая ў В. Швясюва Ніна Шпілеўская плакала ад роспачы па трагічнай смерці яго і пляменніка Валодзі. Яна запісалася разам з бацькамі на перасяленне ў БССР і пасялілася ў Гродне і — на памяць яе любові і падпалкоўнікам Васіліем Швясювым — прыняла зарок: не выходзіць замуж. Ніна свой зарок здзейсніла. У Рыбалы яна ўжо ніколі не прыязджала. Пішучы гэта, я ўзрушаны шляхетнасцю сэрца гэтай добрай і вартаснай дзяўчыны.

Органы бяспекі хутка раскрылі і арыштавалі забойцу падпалкоўніка Швясюва і Валодзі. Ваенны суд прыгаварыў яго на смерць цераз павешанне. Выкананне прыгавору адбылося ў красавіку 1946 г. на плошчы ў Заблудава ў прысутнасці многіх жыхароў і шматлікай аховы з жаўнераў Войска Польскага. Загадзя была пабудавана шыбеніца. Забойца нявінных людзей, Антоні Руткоўскі, з адкрытай галавой ішоў да вісельні і спяваў духоўную каталіцкую песню „Serdeczna Matko!” быццам Багародзіца прыме яго скалечаную душу. Два сяржанты з белымі маскамі на тварах падвялі злачынцу пад вісельню, афіцэр прачытаў прыгавор суда. Сяржанты паставілі А. Руткоўскага на столак, наляжылі яму на шыю пятлю, а затым выбілі столак з-пад яго ног.

Пісаньня і вусныя матэрыялы аб гэтым трагічным здарэнні перадаў мне тадышні рэгент царкоўнага хору ў Рыбалах, Віктар Крукоўскі, які таксама прабаваў заляцацца да Ніны Шпілеўскай, чарнявай, вельмі прыгожай дзяўчыны, якая спявала ў царкоўным хоры моцным, прыгожым сапрадна. Але пакарыць яе сэрца яму не ўдалося. Падпалкоўніку В. Швясюву ў гадзіну смерці было 27, а Валодзю — 19 гадоў. 18 красавіка 2005 г. пабываў я на могілках у Рыбалах, згаварыў малітву і запаліў зніч на іх магіле. Каля іх месца вечнага спачыну знаходзіцца запушчанае магілка замардаванага пазней у самых Рыбалах другога члена савецкай рэпатрыяцыйнай місіі. На могілках сустрэў я пажылую жанчыну, якая ўпрыгожвала магілы. Яна тады спявала ў царкоўным хоры, добра ведала сям'ю Шпілеўскіх і прысутнічала на пахаванні Васілія Швясюва і Валодзі Супрунюка. Дзякуючы ёй за яе дабрату і за весткі, якія яна мне расказала.

Мікалай Капчук



Прыхадское свята ў Рыбалах 15 ліпеня 1937 г. Сядзіць злева герайня Ніна Шпілеўская, а. Мікалай Крукоўскі (першы злева з крыжам). Фота з кнігі „Парафія Рыбалы”

Белавежа

У Белавежскай гміне ёсць больш інвестыцыйных патрэб, чымсьці гмінных фінансавых сродкаў. Таму сёлета перш-наперш будзе, між іншым, перабудаваны драўляны мост на рэчцы Нараўцы ў Белавежы па вуліцы Маставой. Цяпер гэты мост часткова спарухнелы, дзіравы ды без паручняў. З Падальянаў у цэнтр Белавежы ўсе вымушаны даставацца акружнай дарогай.

Яшчэ неабходна ацяпліць будынку Комплексу школ у Белавежы. Тут прыйдзеца ўставіць новыя вокны ды паставіць новае цэнтральнае ацяПЛенне. Кошт гэтай інвестыцыі абыдзеца ў 600-700 тысяч злотых.

І яшчэ адна неабходная інвестыцыя. Наспела ўжо справа рамонтну двухпакатага даху ў мясцовым дзетсадзіку. Яго накрываюць бляхай. Дагэтуль на працягу дваццаці гадоў на будынку дзетсадзіка ляжаў шыфер. Азбестацэментныя пліты сям-там палопалі і дах пачаў працякаць. Да таго, як вядома, азбест шкодны здароўю і яго трэба ліквідаваць.

(мох)

Скардзіліся

Жыццё паказвае, што несумленнымі бываюць прадаўцы, рамеснікі ды самі спажывальцы, якія намагаюцца ашукаць іншых. У 2004 годзе павятовы заступнік спажывальцоў у Бельску-Падляшскім Рышард Бараноўскі разглядаў 41 справу. З гэтага ліку 25 інтэрвенцыі дало станоўчы вынік, 8 не апраўдала спадзяванняў скаржнікаў, а 8 спраў не закончаны.

Было 8 скаргаў крапаючых рэкламацыі жаночага абутку, у тым ліку адна на шаўца, які не хацеў аддаць кліентцы ботаў і згадзіўся вярнуць іх толькі пасля размовы з заступнікам у старостве.

Здараецца, што скардзіцца асоба, якая сама віноўная, спадзяючыся выплаты кампенсацыі. Так было з жанчынай, якая купіла білет на аўтобус з Балонні ў Беласток, але на той аўтобус не села, сцвярджаючы, што машына не з'явілася на станцыю. Перавозчык даслаў графік тахографа, спісак пасажыраў і ксеракопію білета іншай пасажыркі, якая села на той аўтобус у Балонні. Скаржніца папрасіла не прымаць далейшых мер.

(мм)

Нарва ў Нараўцы

Сама менш 150 чалавек знойдзе сабе працу ў філіяле нарваўскай суполкі „Пронар” у Нараўцы (Гайнаўскі павет). Яшчэ сёлета фірма Сяргея Мартынюка пачне па-сучаснаму абсталяваную бензастанцыю і склад-магазін. Прадпрыемальнік аб планаваных інвестыцыях гаварыў на апошняй сесіі Рады гміны Нараўка.

Фірма з Нарвы купіла ў Нараўчанскай гміне зямельны ўчастак і прадукцыйны цэх былой Спудзельні сельскагаспадарчых гурткоў. У Нараўцы будзе выпускацца, між іншым, часткі да трактароў ды прычэпаў грузападмальнасцю ад двух да трыццаці тон.

(мох)

Юбілей Брацтва св. Мікалая



Паломніцтва ў Жыровічы вельмі папулярныя сярод праваслаўных Беларускай

Царкоўнаму брацтву св. Мікалая ў Беластоку 10 мая міне дзесяць гадоў з дня заснавання. За гэты перыяд праявіла яно актыўнасць у многіх галінах. Найбольшым зацікаўленнем братчыкаў карыстаюцца паломніцтва ў многія храмы, якія ўмацоўваюць рэлігійнасць і ўзбагачаюць людзей ведамі. Пілігрымкавыя выезды арганізуюцца не толькі ў царквы і манастыры Беларускай, але і па-за яе межы: у Варшаву, Уйковіцы, Холм, Чанстахову, Цехацінак, Вайнова, Торунь, Элкі і іншыя мясцовасці.

Брацтва ладзіць таксама аўтобусныя пілігрымкі за граніцу. У Беларусі паломнікі маліліся ў храмах Жыровіч, Слоніма, Брэста, а ў Гродне летам 1995 года спаткаліся з патрыярхам Масквы і ўсяе Русі Аляксеем ІІ. На Украіне нашы паломнікі неаднойчы наведвалі славутыя храмы Пачаева і Кіева, пабывалі ў Роўным, а ў Расіі — у Санкт-Пецярбургу і на востраве Валаам, а таксама ў храмах Калінінграда і Калінінградскай вобласці.

На працягу 10 гадоў Брацтва, якое дзейнічае пры саборы св. Мікалая, сарганізавала больш за 40 пілігрымак, у якіх прыняло ўдзел больш за 2 500 чалавек. Падчас амаль усіх выездаў у багажніку аўтобусаў правозілася гуманітарная дапамога (адзенне і харчовыя прадукты) ад грамадскасці і ўстаноў горада Беласток, якая праз пасрэдніцтва тамашніх храмаў перадаецца патрабуючым людзям.

Брацтва вялікую дапамогу аказвае дамам сацыяльнай апекі. Дзякуючы намаганням братчыкаў Аляксандра Бішчука і Аляксандра Нікітаровіча ў 2000 годзе з Таварыства прыяцеляў „Госпіс” былі атрыманы 92 ложка, дар Францыі, якія былі перададзены (па 30 штук) дамам апекі ў Трасцянец, Грабарцы і Кожыне. А зноў стараннямі братчыцы Барбары Сідарук і яе мужа Ваяводскі суд у Беластоку ў 1998 годзе перадаў неадплатна на патрэбы Дома сацыяльнай помачы „Самаранін” у Гайнаўцы 20 звычайных і 5 мяккіх крэслаў, 4 пісьмовыя сталы, 6 шафаў, 3 вялікія дываны, некалькі камплектаў фіранак і аконных заслонаў. Падобную дапамогу Брацтва аказала Асяродку сацыяльнай помачы ў Трасцянец.

Кожнаму чалавеку найважнейшай справай з’яўляецца здароўе. Таму ў 1996 годзе Царкоўнае брацтва св. Мікалая прычынілася да стварэння Асяродка медыцынскай дапамогі пры царкве Агія Сафія, які цяпер пад назваю „Кендрон” знаходзіцца па вуліцы св. Мікалая 1 у Беластоку.

Па ініцыятыве Брацтва і дзякуючы намаганням братчыка Івана Грыгарука ў Кожыне Кленіцкага прыхода паўстаў Дом апекі для састарэлых „Арка”. Брацтва нясе пасільную ўсебаковую дапамогу гэтай дабрачыннай установе.

Царкоўнае брацтва св. Мікалая ў 1995 годзе актыўна і дзейсна супрацоўнічала з Праваслаўным камітэтам дапамогі ахвярам вайны ў бы-

лой Югаславіі, які ўзначальваў Яўген Чыквін і які гэтай дзейнасцю пераламаў змову маўчання аб пакутах сербскага народа. За сабраныя ад людзей грошы былі куплены ў асноўным харчовыя прадукты і прадметы першай неабходнасці і чатырма аўтафурамі адпраўлены ў Сербію.

Брацтва адгукнулася на Зварот праваслаўных епіскапаў у справе дапамогі ўкраінцам пацярпелым ад паводкі, калі ў 1998 годзе разлілася рака Ціса. Двума транспартамі завезена было 1 800 мяшкоў вопраткі, абутку і харчовых прадуктаў.

У 1999 годзе Брацтва выслала адну аўтафуру гуманітарнай дапамогі на Беларусь таксама пацярпелым ад паводкі на рацэ Прыпяці.

Членам брацтва прыходзіцца шмат папрацаваць падчас пакаванняў ў мяшкі дараў і загрузкі аўтафураў. Часта яны таксама працуюць пры парадкаванні плошчаў пры манастырах у Супраслі і Звярках ды пры доме для састарэлых у Кожыне.

Па меры сваіх магчымасцей Брацтва св. Мікалая ў папярэдніх гадах аказвала фінансавую дапамогу ў правядзенні „Беластоцкіх дзён царкоўнай музыкі”. Яно таксама ў своеасаблівы спосаб адзначае важныя для праваслаўя гадавіны. Напрыклад, у 1996 годзе з нагоды 150-годдзя Беларускай кафедры брацтва выдала кніжку „Сабор св. Мікалая ў Беластоку”, а з нагоды 500-годдзя манастыра ў Супраслі пасадынічала выданню магнітафонных касет з манаскімі напевамі. Таксама з нагоды цяперашняга свайго юбілею Брацтва св. Мікалая запісала акафіст св. Мікалаю. У 2001 годзе запісаны быў таксама акафіст св. Гаўрыілу з удзелам уладыкі Іакава, духавенства і верных.

Трэба адзначыць і той факт, што Брацтва кожны год арганізуюе велікоднае снеданне і калядную вячэру бедным, самотным людзям. У Брацтве вялікую выхаваўчую ролю ў духу набожнасці выконвае духоўны апякун, якім у апошні час з’яўляецца а. Георгій Мацкевіч і які чыніць гэта цікава, павучальна і ў розных формах.

Неабходна сказаць і аб тым, што дзякуючы талковым кіраўніцтвам паасобных праўленняў Брацтва і іх старшынь, магчымыя былі вялікія дасягненні. Цяпер Царкоўнае брацтва св. Мікалая ўзначальваюць паважаная ў праваслаўным асяроддзі Ірэна Трашчотка і яе ганаровы намеснік Аляксандр Бішчук.

Міхась Хмялеўскі

Пад чужым небам

У „Ніве” ад 20 красавіка г.г. прычытаў я артыкул Юркі Буйнюка „За чужым хлебам”. Аўтар допісу ўжо цяпер моцна задумоўваецца над сваім лёсам, над месцам працы пасля заканчэння навукі ў Беларускай універсітэце.

На маю думку, бяда цяпер маладым у краіне нават з вышэйшай адукацыяй. Калі чалавек не валодае хоць адной замежнай мовай, не можа выехаць на Захад у пошуках якой-небудзь працы, хоць бы, мыць посуд у рэстаране ці даглядаць

старэчу, не гаворачы ўжо аб лепшай рабоце.

Медсястра, якая закончыла навуку і ведае нямецкую, англійскую ці французскую мовы ды не мае сямейных абавязкаў, з’язджае на Захад за працай. Там, даглядаючы аднаго хворга старэчу (маючы запэўненае харчаванне ды кватэру), заробіць на многа больш грошай, чым у польскай бальніцы, даглядаючы некалькі дзесяткаў хворых на шпітальным аддзяленні. Таксама лекар і інжынер, якія вывучыліся за кошт дзяржавы, апошнім часам масава выязджаюць за працай на Захад. Ведаючы замежныя мовы, яны зарабляюць там у некалькі разоў больш, чым

у краіне. Падобных прыкладаў можна было б прывесці больш.

Наша ўлада не шануе маладых адукаваных людзей, не даючы ім ніякай перспектывы на будучыню. Палітыкі толькі стараюцца сабе ды сваім дзеям стварыць перспектыву.

Калі пішу гэтыя радкі, наша ўлада стараецца спрыяць найлепшае прадпрыемства Падляшскага ваяводства — беластоцкі „Польмос”, якое прыносіць прыбытак. А які будзе далейшы лёс працаўнікоў прадпрыемства? На жаль, гэта ўжо нікога не цікавіць, што яны пойдучы на беспрацоўе.

Мікалай Лукянюк

Беласточчына і Гродзеншчына да часу ўсталявання мяжы паміж Польшчай і СССР пасля заканчэння II сусветнай вайны ў 1945 г. увесь час выяўлялі сабою кампактную грамадска-эканамічна-культурную прастору. Тэрытарыяльныя змены межаў у Еўропе, як вынік ялцінска-патсдамскіх дагавораў 1945 г. раздзялілі Беласточчыну і Гродзеншчыну жалезнай заслонай на сорак пяць гадоў. У часы рэальнага сацыялізму і жалезнай заслоны звычайныя міжчалавечыя кантакты былі зведзены амаль да нуля. Адбываліся перад усім партыйныя сустрэчы ўладаў Беластоцкага ваяводства і Гродзенскай вобласці. Зрэдку меў месца абмен мастацкімі ці спартыўнымі калектывамі. Усе кантакты былі дакладна адсочваны службамі бяспекі.

У такой сітуацыі гэты трансгранічны абшар патраціў сваю адметнасць і будаваны стагоддзямі спецыфічны нацыянальны характар. Русіфікацыя з аднаго боку мяжы і паланізацыя з другога мелі служыць толькі і выключна пабудове камунізму і сацыялізму, а не захоўванню нацыянальных каштоўнасцей ці грамадзянскіх інтарэсаў. Палітычныя перамены ў Польшчы 1989 г., развал Савецкага Саюза (здзейснены ў Віскулях, што ў памежнай Бела-вежскай пушчы) і ўзнікненне незалежнай беларускай дзяржавы давалі надзею на адраджэнне шчыльнейшых кантактаў паміж сумежнымі рэгіёнамі. Шанс аднак не быў, на маю думку, скарыстаны ў плане дзяржаўна-самаўрадавых кантактаў. Гістарычныя рэсентыменты, іншыя палітычныя вектары замежнай польскай палітыкі не надалі моцнай дынамікі трансгранічнаму супрацоўніцтву на польска-беларускай мяжы. Інакш мелася справа на польска-нямецкім ці польска-чэшскім памежжах. Там пабольшвалася колькасць памежных пераходаў, развівалася інфраструктура і супольныя праекты, якія неўзабаве былі і дафінасанаваны з еўрасаюзных фондаў. Іншае месца адводзілася хіба для Усходняй сцяны. Тут мяжа, як будучая еўрасаюзная граніца, мела быць шчыльнай, добра пільванай. Таму не былі патрэбнымі і не адкрываліся новыя пагранпераходы. А прыток людзей з пашпартамі, якія на пачатку 1990-х, не чакаючы дзяржаўных указанняў, па абодвух баках мяжы ўзялі справы ў свае рукі, з часам пачаў абмяжоўвацца дзяржаўнымі распараджэннямі. Ізноў павісла рэальная пагроза чарговай заслоны. Паводле даных вынікае, што пасля 1990 г. базар па вуліцы Кавалерыйскай у Беластоку быў самым вялікім у Польшчы. Мяркуецца, што тавараабарот на ім быў значна большы за бюджэт горада (у самы лепшы для базару перыяд працавала там 40 кантораў абмену валюты, у якіх, паводле разнастайных падлікаў, абменьвалася ўдзень па тры-чатыры мільёны долараў ЗША). У гэтым жа самым часе наглядваем небывалы росквіт рэчавых рынкаў у Гродне, якія выконваюць ролю оптавых для многіх гандляроў з усяго былога Савецкага Саюза. Узрастае роля горада як чыгуначнага вузла, а нават на нейкі час узнаўляе сваю працу мясцовае лётнішча. Дарэчы, сёння недахоп малага лётнішча ў Беластоку ёсць адной з найважнейшых прычын крытыкі з боку прадпрыемальнікаў і за-

Мяжа Еўропы?



Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

У Белаавежы пакуль што неўрапейскія стандарты

межных інвестараў у адрас мясцовых уладаў. Хуткае яго ўзнікненне дае ў будучыні шанс для заіснавання спалучэння Беласток — Гродна. Патрэбныя аднак супольныя дзеянні і дальнабачнасць палітычных і гаспадарчых элітаў. Не сакрэт аднак, што праблемы трансгранічнага супрацоўніцтва ўскладняюцца ў сувязі з ізаляцыяй Беларусі на міжнароднай арэне, да якой давяла палітыка Аляксандра Лукашэнкі. Замажаныя кантакты абедзвюх краін вызначаюць і памкненні рэгіянальнай адміністрацыі — дзе апрача афіцыйшчыны няма месца і ахвоты на рэальнае ажыццяўленне смелых транспамежных праектаў, на якія існуе магчымасць атрымаць сродкі з еўрасаюзных фондаў. Адкрытасць межаў, магчымасці сумежнага гандлю — гэта самы лепшы спосаб на ажыццяўленне нармальнасці і нацыянальна-грамадзянскага партнёрства на польска-беларускай мяжы.

Характэрным і трывалым элементам гэтага сумежжа надалей застаецца існаванне беларускай меншасці на Беласточчыне і польскай на Гродзеншчыне. Іхні патэнцыял, магчымасці і вопыт вельмі часта не ўлічваюцца і рэальна не скарыстоўваюцца ў транспамежных праектах, рэалізаваных мясцовымі ўладамі.

Адным з найбольш парытэтных напрамкаў памежнага супрацоўніцтва ў галіне турызму з'яўляецца аднаўленне Аўгустоўскага канала, які мае шанс стаць унікальным водным шляхам. Польскі і беларускі бакі выступаюць за тое, каб занесці яго ў спісак ЮНЕСКА. Пры нагодзе мае там узнікнуць новы пагранічны пераход у Ліпшчанах. У 2003 г. па ініцыятыве маршалка Падляшскага ваяводства створаны быў Еўрарэгіянальны даследчыцкі і адукацыйны медычны асяродак з удзелам Медычнай акадэміі ў Беластоку, Гродзенскага Медычнага ўніверсітэта і Медычнага факультэта Віленскага ўніверсітэта. Асяродак арганізуе міжнародныя канферэнцыі навукоўцаў і студэнтаў з удзелам асоб з вышэйзгаданых дзяржаў і іншых еўрасаюзных краін. Напрыклад, 12-13 мая бягучага года ў рамках гэтага праекта адбудзецца I Міжнародная канферэнцыя студэнтаў медыцыны і маладых лекараў з удзелам медычнага асяроддзя Беластока і Гродна. Супрацоўніцтва

розных акадэмічных цэнтраў двух транспамежных гарадоў павінна быць адным з важнейшых напрамкаў такой дзейнасці. Асновы ёсць — у Беластоку зараз у дзяржаўных і прыватных вышэйшых школах вучыцца больш за 40 тысяч студэнтаў.

Вельмі цікавым праектам з'яўляецца створаны 25 мая 2002 года ў Гайнаўцы на Беласточчыне Еўрарэгіён Бела-вежская пушча. Яго тэрыторыя — гэта унікальны ў сусветным маштабе лясны комплекс. Еўрарэгіён стварылі мяжуючыя з сабою гміны Гайнаўскага павета, а з беларускага боку — Камянецкі, Свіслацкі і Пружанскі раёны. Адкрыццё ў Бела-вежскай пушчы памежнага перахода, прызначанага толькі для турыстычнага абмену можа быць адным з большых козыраў Падляшскага ваяводства ў турыстычнай інфраструктуры еўрасаюзнай супольнасці.

Пашырэнне Еўрасаюза з днём 1 мая 2004 г. на тры дзяржавы — суседкі Беларусі: Польшчу, Літву і Латвію — будзе мець істотны ўплыў на памежныя рэгіёны Беларусі так у эканамічным, як і культурным плане. Новая мяжа з аднаго боку адкрывае новыя перспектывы, але з другога боку асацыюецца людзям з новай жалезнай заслонай, візавым рэжымам, які ў руках дзяржаўных служб ужо сёння з'яўляецца інструментам націску з боку беларускіх улад на нявыгадных ім людзей. Адмовы ў візе атрымоўваюць журналісты, дзеячы няўрадавых арганізацый, якія супрацоўнічаюць з беларускай дэмакратычнай супольнасцю. Візавы аргумент можа быць скарыстаны як сродак націску ў эканамічнай актыўнасці. На сённяшні момант цяжка сказаць аб аб'ектыўнай расцэнцы плюсаў і мінусаў пашырэння Еўрасаюза і яго новай мяжы. Кароткатэрміновымі паслядоўнасцямі напэўна з'яўляюцца ўскладненні ў перасяканні мяжы і згортанне памежнага гандлю. Але, як кажа Марцін Рэмбач, кіраўнік Бюро прамоцыі горада Беластока, „нам, у Беластоку, засталася адстойваць пазіцыю, што самы лепшы шлях з Захаду на Усход пралягае праз Беласток і Гродна”. Многія скептыкі будуць упірацца, што не найкарацейшая гэта дарога, але мы будзем пераконваць, што яна самая лепшая.

Яўген ВАПА

Сорам чарамшанам

Наступіла вясна, самая цудоўная пара года. Прырода ажывае. Трава зелянее. Дрэвы неўзабаве пакрыюцца квеццем. Час на вясенні парадкі. Тое, што снег прыкрываў, зараз брыдка выглядае. А ў Чаромсе з гэтым справа не найлепш маецца. Вось што пачуў я ў гміннай управе.

— Няма паратунку ад грамадскіх паразітаў, — гаварыла загадчыца ЗАГСа Аліцыя Пытэль. — Гэтыя замест вывозіць адпадкі на гмінную сметніцу, дык у лес кідаюць. Найгорш справа маецца паабпал гравейкі, якая вядзе ў Мілейчычы. Хопіць павярнуць на лясную сцяжынку, а перад вачыма пакажуцца гурбы ўсялякага смецця. Напішыце тэкст у газету, — прасіла чыноўніца. — Можна пасаромеюцца ўчынкаў.

Праехаўся я на ровары ўспамянутай дарогай. Усё праўда, што казала загадчыца. Ва ўрочышчы Каганка, зараз за забудовамі, на пабочыне дарогі і ў равах валяецца пластымасавая, фольгавая і папяровая ўпакоўка. Хтосьці выкінуў два мяшкі пластымасавых бутэлек. Падаюцца асфальтавай дарогай з пагранперахода ў Полаўцах (на левы бок у тым напрамку знаходзіцца гмінная звалка) у вёску Чаромху. І там смецце валяецца пры дарозе. Найгорш, аднак, побач веласіпеднай спежкі ад вёскі Чаромхі ў пасёлак. Там адзін садом ды гамора. Гэта не найлепшая візітная картачка для працвітаючай духмяным квеццем Чаромхі. Хто задбае за чысціню і парадак у прыгранічным пасёлку? Можна ангажаваць беспрацоўных, калі не ўладальнікаў пасасобных сядзіб.

Уладзімір СІДАРУК

Юбілей паэта

15 красавіка 2005 года ў Цэнтры славянскай культуры ў Варшаве ў прыўзнятай атмасферы адбылася сустрэча, прысвечаная паэтычнай творчасці Віктара Шведа.

Гэтую атмасферу надзвычайна стваралі праф. Васіль Белаказовіч, выдатны знаўца паэзіі Віктара Шведа, і сам паэт.

У аўры сустрэчы не маглі не нараджацца ўспаміны і рэфлексіі. Паэтычная творчасць Віктара Шведа гэта эпоха. Яшчэ ў 1946 годзе, мы, вучні гімназіі, ведалі яго імя.

Паэзія Віктара Шведа адзначаецца свежасцю бачання і вытанчанасцю выражэння. З'яўляецца ён надзвычай цёплым лірыкам. Яго слова крапае душу надта мякка, быццам шоўк цела.

Паэт з'яўляецца свайго роду храністам. Вобразы рэчаіснасці, апраўленыя ў рэальныя паэтычныя ўбранні і з'яўляюцца непрамінальнымі. Тут няма нічога з манеры, пустой ігры слоў, з попелу якой нічога нельга распыфраваць.

Да гэтай паэзіі Віктара Шведа, нязгаснага полымя душы, людзі будуць звяртацца заўсёды.

Барыс РУСКО



Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

з р к а

Д Л Я Д З Я Ц Е Й І М О Л А Д З І



Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Дзеткі і настаўніцы Прадшkolля н-р 7 у Бельску-Падляшскім

Пралесачка і Мураш

Прышла вясна. Прачнулiся працавітыя мурашы. Вылез з хаткі першы Мураш. Але ні кветак, ні травы, амаль нічога зялёнага навокал не ўбачыў. Сумна стала Мурашу. Усё мокрае, маркотнае. Толькі дзе-нідзе выбівалася маладзенькая траўка. Вечарам, калі Мураш заснуў, яму прыснілася прыгожая кветачка. І як жа ён здзівіўся, калі выйшаўшы раніцай на вуліцу, убачыў тую кветачку, якую сніў. Яна вырасла якраз каля парога хаткі. Мурашу спадабалася прыгажуня.

— Як цябе завуць і адкуль ты ўзялася? — спытаў Мураш.

— Я Пралесачка, — адказала

кветачка. — Я вырасла тут за ноч.

Мураш узрадаваўся:

— А я — Мураш. Пралесачка, давай сябраваць.

І яны пасябравалі. Кожную раніцу Мураш выходзіў да сваёй сяброўкі. Але хутка ў прыгажуні сталі ападаць пялёсткі. Зноў засумаваў Мураш. Шкада яму стала Пралесачкі. Але кветачка мудра сказала:

— Не сумуй. Вясною мы сустранемся зноў.

Так і пайшло з той вясны. Мураш сустракае Пралесачку, і яны зноў сябруюць.

Наташя Відэйка

Мінская вобласць, Мядзельскі раён,
Куцькаўская СШ, „Казкі дзяцей Беларусі”

Сяргей ГРАХОЎСКИ

Вясёлка

Сёння раніцаю ліў
Першы дожджык з громам,
Праляцелі жураўлі
І над нашым домам.
Сёння з вулля першы раз
Вылецела пчолка,
Апусцілася да нас
Першая вясёлка.
І шырокаю дугой
Стала над лясамі.
Колькі колераў у ёй?
Мы палічым самі.
— Вось аранжавы!
— Вось чырвоны!
— І блакітны!
— І зялёны!
— Фіялетава!
— І жоўты!
— Ну а болей
Не знайшоў ты?

Пашукай,

Бо хутка згіне.

— Вось яшчэ найшоўся сні.
— Не шукайце больш дарма —
Іных колераў няма.
Распраўляе крыльцы пчолка,
Зелянее збажына.
Загарэлася вясёлка —
Будзе добрая вясна.

Леанід ПРАНЧАК

Ліся, дожджык!

Ліся, ліся,
Дождж вясновы,
На сады і на дубровы,
На сцяжынкі і палеткі,
На бабуліныя кветкі
Я праз лужыну скачу.
Змок мой чуб і нос.
Ліся, дожджык,
На мяне,
Каб хутчэй я рос!

Пахвальба грошай не каштуе

Адзін камар расхваліўся неяк:

— Мы, камары — сіла! Супраць нас, камароў, нікому не ўтрымацца! Нам, камарам, усё пад сілу! Пра нас, камароў, па ўсім свеце гучная слава ідзе!

Паверылі яму камары. Крылы растапырылі, загулі, зазвінелі — на ўсё гатовы! Убачыў камар — на лузе конь пасецца, і — туды. Камары

— за ім. Наляцелі на каня, пачалі кусаць што мелі сілы. Конь толькі хвастом адмахваецца налева-направа. А камар-хвалько стараецца:

— Мы, камары! Нам, камарам! Пра нас, камароў!

Надакучыла каню ад камароў адбівацца. Лёг ён на луг і пачаў кацацца. Камар-хвалько крычыць:

— Наша бярэ! Наша бярэ!

Качаўся-качаўся конь, усіх паскуднікаў і падушый. Падушый і зноў устаў, зноў пачаў траву скубіці. Застаўся жывым адзін камар-хвалько. Крычыць камар:

— Было б нас на аднаго больш — ён бы ўжо і не ўстаў! Мы, камары! Нам, камарам! Пра нас, камароў!

Ну, пахвальба грошай не каштуе! Гэта ўсе ведаюць.

(латышская народная казка)

Загадкі

Між лугоў, лясоў удалеч
Стужка сіняга віецца.
І агонь яе не спаліць,
І ніколі не парвецца.

Гудзе,

Ды не самалёт,
Можа раніць,
Ды не страла.
Хто адгадае,
Хто гэта?

(вгрукі ‘вмрд)

Паміж вёскамі Кутаваю і Крыўцом, што распаложаны ў мілю ад горада Нарвы, адбыўся зацяты і крывава бой. Было гэта за караля Яна Казіміра, калі на наш пушчанскі край нахлынулі шведы. Месца, у якім пахаваны целы пабітых ваяроў, па сённяшні дзень завуць шведскімі могілкамі. Яны пад спецыяльнай аховай мясцовых жыхароў — там не аруць, не сеюць ды не косяць травы. Месца дзікае і непрыступнае, а калі там ступіш або прысядзеш на камені, душу агортвае дзівосны ляк. Сярод вялікіх валуноў буяюць барбарыс з шпышынай, арэшні. Мясцовыя людзі з трывожнай пашанай адносяцца да гэтага месца. Калі заблукае туды жывёла, доўга яе клічуць або чакаюць да ночы, пакуль сама вернецца дахаты.

Неразыграны бой



Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Курган паміж Кутаваю і Крыўцом

Адкуль уся трывога і страх? Найстарэйшыя людзі, вось, расказваюць такую гісторыю. Кожны год у гадавіну бою, хаця ніхто не ведае ні дня, ні месяца, ажываюць душы пабітых рыцараў. І як за старымі часамі — змагаюцца яны да поўначы. У гэтую ноч чуваць гук трубаў, іржуць коні, бразгоча зброя, чуваць крык пераможцаў і энк параненых. У месячную ноч відаць рыцараў, якія імчаць на канях.

Відовішча нікне і суцішаецца з першымі пеўнямі. І так заўжды — з году ў год, аж па Судны дзень.

Дарэмна пытаць у мясцовых, ці чулі, ці бачылі?

— Людзі бачылі! — адкажуць, і — ні слова болей... Ды і папоўняць яшчэ:

— Мы, хрысціяне, здалёк ад та-

кога. Хай глядзяць нехрысты, або такія, якія чорту душу прадалі...

Прытым не дазваляюць сумнявацца ў праўду пачутага, а хто пачне залішне дапытвацца, страціць у іх павагу і толькі пальцамі ў яго тыцаць пачнуць.

Ганна КАНДРАЦЮК

(Падляшская легенда ад 1854 г. паводле Оскара Кольберга.)

Вершы Віктара Шведа

Працавітая дачушка

Забайляецца Уля
Касметыкай маткі —
І ў сумачцы матулі
Наводзіць парадкі.

— Працу сваю ўжо скончу,
У сумцы месца мала,
Таму ў адзін флакончык
Парфуму пазлівала.

Чаму слімак з рагамі?

— Глянь ты толькі, татка,
На дрэва перад намі —
Слімак паўзе з хаткай,
Чаму ж ён з рагамі?

Павучае тата
Сыночка малога:

— Ён, відаць, жанаты,
Таму ў яго рогі.



Фота МІРЫ ЛУКШЫ

Дзеткі з ласінскай школы з настаўніцай Люцынай Рушук

Ці „хатні” верабей?

Хатні верабей — адна з найбольш распаўсюджаных птушак, якія жывуць у суседстве з чалавекам. Важыць ён да 35 грамаў, колеру карычнева-бурага зверху, белаватага знізу. Самчык адрозніваецца ад самкі вялікім чорным пятном, якое ахоплівае падбародак, горла і верхнюю частку грудзей, а таксама цёмна-шэрым верхам галавы. Жыве ён у Еўропе, Азіі, за выключэннем Антарктыды, у Паўночнай і Заходняй Афрыцы, у Аравіі. На пачатку ХХ стагоддзя быў завезены ў розныя краіны, дзе яго раней не было — у Паўднёвую Афрыку, Аўстралію, Новую Зе-

ландыю, Паўночную і Паўднёвую Амерыку, на шматлікія астравы! Амаль усюды верабей — аселяя птушка, і толькі з найбольш паўночных бакоў адкачоўвае на поўдзень (да 1 000 км).

Верабей знакаміта прыспасабляецца да абставін і розных сітуацый, звязаных з гаспадарчай дзейнасцю чалавека. Апынуўся нават у месцах, здавалася б, неспрыяльных. У чалавечых сялібах верабей знаходзіць добрыя ўмовы для гнездавання ды багаты корм. Гнездзіцца парамі, але час ад часу калоніямі, непасрэдна ў сялібах ці недалёка ад іх. Гнёзды будуюць ў шчылінах збудаванняў, у норах яроў, у сценках гнёздаў вялікіх птушак (чапляў, буслоў, арлоў), у дуплах дрэў, займае шпакоўні, норы берагавых ластавак. Гняздо збудавана быццам абы-як — гэта кучка навалочанага смецця: саломінак, пёрак, сухіх траў, пасярод якое — ямка, злёгка высланая пярынкамі і конскім воласам. Гнёзды, збудаваныя на дрэвах, больш акуратныя, у форме няправільнага шара з тоўстымі сценкамі з травы і бакавым уваходам. Будуюць гняздо пара. Размнажацца збіраюцца рана — яшчэ далёка да вясны пачынаецца шлюбнае ажыўленне, з крыкам і бойкамі. У другой палове сакавіка збіраюцца пары, а ў красавіку будуць гнёзды і складваюць яйкі.

У кладцы — ад 4 да 10 белых з бураватымі крапінкамі ячак, наседжваюцца яны да 13 дзён. Бацькі кормяць вераб'янят насякомымі. Малыя вылятаюць з гнязда праз 10 дзён. Пладавітыя вераб'і ў год выводзяць па дзве кладкі. Вывадкі звычайна збіраюцца ў групкі, якія лятаюць разам наядацца на палеткі, бывае, па пару тысяч штук! Верабей корміцца перш за ўсё насеннем, у маленстве насякомымі, склёўвае пачкі, любіць вішні, парэчку і вінаград, каноплі і сланечнік. Хітрага вераб'я на палове не падвядзеш — ніякія пудзілы яму не страшныя! Ведае верабей чалавека добра! Не дарам ён — „хатні”!

Міра ЛУКША

Польска-беларуская крыжаванка № 19

Запоўніце клеткі беларускімі словамі, адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку н-р 15: Троп, лаза, трое, трыпціх, рыба, чобат, ял, унук, ар, барвовы. Тры, чуб, трон, трыбуна, рыбак, лопат, баец, ало, яр, пасхальны.

Узнагароды, кампакт-дыск з беларускай рок-музыкай, выйграла Юліта Кананюк з Нарвы. Віншuem!

Pleć	▼	▼	▼			Łyko		▼	Garb	▼		▼
Lot	▶					Święto	Lira		Wieża	▶		▼
				Olej	Słowo	▶					Waluta	Okno
Nagi				Wierzba	Wir	▶			Lakier		On	▶
Nos	▶											
	▼	Lek		Wielbłąd	▶	▼			▼		Doza	
		Most		Park							Lisica	
	▶	Om						Atol	▶			Sad
		Jak	Pięta	▶								
	▶		Ara	▶			Zdanie	▶	▼			▼
Soja												
Skarb	▶								Sen	Osa	▶	
	▶		At	Miłość	▶						Od	▶

На радзіме Стэфана Баторыя

1-4 лістапада 2004 года мне ўдалося трапіць у паўночна-заходнюю Румынію, у месцы, звязаныя з жыццём і дзейнасцю Стэфана Баторыя — караля Рэчы Паспалітай у 1576-1586 гг. Будучы кароль нарадзіўся ў гарадку Шымлеў-Сільванія (Simleu Silvaniei — зараз гэта тэрыторыя Румыніі) у 1533 годзе, а памёр у Гродне ў 1586 годзе.

Адзначу толькі, што Стэфан Баторый — венгерскага паходжання — валодаў лацінскай, італьянскай і нямецкай мовамі (па-польску размаўляць не навучыўся). Да свайго каралявання быў князем Трансільваніі (Сяміградзья). Трансільванія ў часы Баторыя была асобнай дзяржавай, побач з Венгрыяй, але залежала ад Турцыі.

У Шымлеў-Сільванію я трапіў позна вечарам і шчырая падзяка супрацоўнікам мясцовай бальніцы, якія дапамаглі мне на самым пачатку акрыяць і зарыентавацца ў незнаёмым месцы пасля працяглага падарожжа. Наступны дзень быў прысвечаны знаёмству з гарадком і пошукамі замка Баторыяў — мэты майго падарожжа.

Горад Шымлеў-Сільванія знаходзіцца ў 29 кіламетрах на паўночны-захад ад горада Залэў (Zalau) — цэнтра павета Селаж (Salaj). Займае ён паверхню 62,26 км², знаходзіцца ў нізіне Шымлеў, сярод Карпацкіх гор. У гістарычных крыніцах упершыню горад успомнены ў 1251 годзе.

Археалагічныя адкрыцці на тэрыторыі гарадка паказваюць на існаванне там у старажытнасці цывілізацыі дакаў. За Шымлеў знойдзены былі два скарбы залатых манет ад V стагоддзя. Яны экспануюцца ў гістарычных музеях Вены і Будапешта. На адным з пагоркаў ля Шымлеў знаходзіўся вельмі старадаўні замак дакаў. Хацелася ўбачыць яго парэшткі, быў недзе пablізу яго, але ўжо цемнавата ды і час быў абмежаваны, так што самы гістарычны помнік убачыць не ўдалося.

Сярэдневечная гісторыя горада моцна звязаная з сямействам Баторых, якое валодала латыфундыямі ў Шамлю (Somlő) і адыграла значную ролю ў Трансільванскай гісторыі. Шымлеўская крэпасць стала ўласнасцю гэтай сям'і ў 1351 годзе, калі Ласта Баторый заключыў шлюб з Ганнай Медгесі. Крэпасць была рэзідэнцыяй сямейства Баторыяў. Пацярпела яна ад пажару пры барацьбе з туркамі ў 1660 годзе. Шэраг пажараў успыхнула ва ўсім горадзе. Горад быў значным цэнтрам паўстання куруцаў — паўстання князя Ракоцы супраць Габсбургаў у XVIII ст. Адсюль пачаліся ваенныя дзеянні генерала Юзафа Бэма па акупацыі гарадоў Жыбоў (Jibou), Дэж (Dej) і Клуж (Cluj) у 1848 годзе. У першай палове XIX стагоддзя Шымлеў стаў значным інтэлектуальным цэнтрам: тут працавалі румынская гімназія, грэка-каталіцкая парафія, селажскі дэпартамент „Астра” і румынская тыпаграфія „Вікторыя”. З Шымлеў была звязаная і дзейнасць вялікага навукоўца Сімяона Барнуцыу.

Апошні перапіс насельніцтва Шымлеў-Сільваніі ў 2002 годзе паказаў, што горад налічвае 16 066



Фрагмент карціны Я. Матэйкі „Баторый пад Псковам”

жыхароў: румынаў, венграў, італьянцаў, немцаў, яўрэяў і інш. Для прыкладу, у 1965 г. было 12,33 тыс. жыхароў.

Шымлеў-Сільванія сфармаваўся важным эканамічным цэнтрам у паўце Селаж асабліва ў апошнія гады. Тут ёсць прадпрыемствы дрэваапрацоўкі, тэкстыльнай і харчовай прамысловасці, сферы паслугаў. Горад вельмі шырока вядомы і сваёй вытворчасцю шампанскага.

Значны і турыстычны патэнцыял гарадка і павета. Кідаецца ў вочы ўнікальны від з вышыні гары Магура Шымлеўская (596 м.) на нізінну. Цудоўным прыродным запаведнікам з'яўляецца возера Чахей.

У гарадку каля дзесятка каталіцкіх археалагічных помнікаў, надзвычайна важныя і „турыстычныя” пабудовы: ансамбль крэпасці Баторыяў 1562 г. з больш познімі зменамі, рэфармацкі храм 1730 г., рымска-каталіцкі храм 1532 г. з наступнымі зменамі і праваслаўны храм святых апосталаў 1765 г. з Чахеі.

Такім чынам знаёмства з горадам я пачаў зранку. Сапраўды, гарадок невялікі, але ўтульна размясціўся сярод гор. Некаторыя ву-

лачкі і падымаюцца проста ўгару і пераходзяць потым у звычайныя сцяжынкі, што вядуць да ўчасткаў, якімі карыстаюцца людзі на схілах гор. Усе грамадскія, побытавыя і іншыя ўстановы — звычайныя для такога гарадка. Усюды чыста, прыгожа, спакойна. Няма тае мітусьні, што характэрная для вялікіх гарадоў. Людзі прыветлівыя, добразычлівыя. У Шымлеў мне давялося сустрэцца з венграмі, румынамі, славакамі і ўсюды я знаходзіў зразуменне.

Месцазнаходжанне крэпасці Баторыяў знайшоў я даволі хутка. Калісьці сваёй веліччу яна ўпрыгожвала цэнтр горада. Але шматлікія навалы прывялі крэпасць да гаротнага стану. Засталіся закінутыя сцены галоўнага замка, але для наведвальнікаў ён зачынены. Усе рэстаўрацыі патрабуюць шмат грошай, да таго ж неабходнае зацікаўленне. А Стэфан Баторый ўсё ж больш цікавая асоба для Венгрыі, чымсьці для Румыніі. Але значная частка сцен, вежы крэпасці захаваліся — канешне, у паўразбурым стане. Панарамныя здымкі там рабіць цяжкавата, бо крэпасць з усіх бакоў абступілі больш сучас-



Сучасны выгляд замка сямейства Баторыяў

ныя пабудовы з гарадскімі вуліцамі. Унутраны двор крэпасці ўпарадкаваны, гэта ціхае месца для прагулак і адпачынку.

Мне, канешне, вельмі карцела наведаць Фонд Баторыя ў Шымлеў. Сустрэлі мяне тут цёпла і гасцінна. Фонд захоўвае пэўную культурную спадчыну, звязаную з дзейнасцю С. Баторыя. Наведваў я яе двойчы: пасля першага візіту я ізноў вярнуўся да замка, аглядзеў бюст-помнік С. Баторыю ля рымска-каталіцкага храма, паглядзеў на горад з вышыні бліжэйшых гор, паспрабаваў шукаць старажытны замак дакаў. Вечаровы візіт быў больш мнагалюдным, бо сабралася многа сяброў фонду. Усе гутаркі сталіся шчырымі і цікавымі, і галоўнае, — карыснымі.

Гутаркі з сябрамі фонду скіравалі мяне ў павет Клуж і яго цэнтр Клуж-Напока. Там знаходзіцца ліцэй імя Стэфана Баторыя. Гэта навучальная ўстанова шануе слыннага палкаводца, дыпламата, рэфарматара, мецэната навукі і культуры. У двары аднаго з навучальных карпусоў ліцэя стаіць яму помнік, усярэдзіне другога корпуса красуецца бюст Баторыю.

Горад Клуж-Напока значна буйнейшы за Шымлеў-Сільванію. Гэта другі па колькасці насельніцтва горад краіны. Напрыклад, у 1970 годзе ён налічваў 202,7 тыс. чалавек. Заснаваны на месцы дакійскай, затым рымскай крэпасці. Упершыню ўспомнены ў 1173 годзе, з'яўляецца горадам з 1316 года.

Навучальная ўстанова дае менш магчымасцей для гугарак, але свой круггляд узбагаціў я і тут. Дзякуючы выкладчыкам ліцэя, што насамрэч імкнуліся мне дапамагчы развязаць мае шматлікія пытанні.

Маю ўвагу прыцягнула прычына смерці Стэфана Баторыя, які памёр раптоўна, поўны вялікіх задумаў. Упершыню даведаўся я з літоўскай літаратуры, што імаверна Баторый быў атручаны. У Беларусі гісторыкі пішуць, што Баторый пакутаваў на пнеўманію і сардэчную недастатковасць. Мае суразмоўцы-венгры за час падарожжа сцвярджалі, што атручанне — самая верагодная версія. Але, калі я вярнуўся ў Пецяярбург, гэтая тэма набыла для мяне нечаканы працяг. Па гарадскім радыё казалі пра Барыса Гадунова. Пры ўсіх сваіх талентах ваяваць ён не ўмеў. Узнікла думка — а ці не прыклаў ён свае рукі да смерці Баторыя? Бо вайну з ім ён бы адназначна прайграў. Царом Гадуноў быў у 1598-1605 гг., а ў 1584-1598 гг. ён фактычна кіраваў дзяржавай пры нядаўнабачным Фёдару Іванавічу (сыне Івана Грознага 1533-1584 гг.). Баторый раптоўна памёр у 1586 годзе, вельмі хутка пасля Івана IV. Былі, канешне, непрыяцелі ў Баторыя і ў Турцыі, з якой ён ваяваў і збіраўся яшчэ ваяваць, але гэта далёка ад Гродна. Былі надобразычліўцы і ў атачэнні самога караля. Хто ведае — дзе праўда, такія пытанні аб прычынах — вечныя. А ўспомніць Баторыя сёлета можна, бо 15 снежня будзе 430 гадоў з дня ягонай элекцыі.

Пётр Амбрасовіч
(Санкт-Пецяярбург)

Гадавіна майскай перамогі

Прачытай і падумай

Ветэранам

Жывуць сярод нас ветэраны,
Зямлі беластоцкай сыны —
Салдаты і партызаны
Далёкай, мінулай вайны.

Гады іх ужо надламалі
І старасць на плечы лягла,
Баляць у іх старыя раны
І сніцца ім часта вайна.

Яны ваяваць не жадалі,
Іх долю вызначыў лёс!
Жыццё перамогі чакала,
Паклікала моладзь у паход.

Прышла перамога ў маі —
Хто лёг, а хто ехаў з вайны
З медалямі, з песнямі славы
І з марай аб мірным жыцці.

Усё менш сярод нас ветэранаў
Далёкай, мінулай вайны...
Няхай жа не ньюць ім раны
У цёплым майскім дні.

Надыходзіць хуткім тэмпам 60-я гадавіна ваеннай перамогі 1945 года. Гэта круглая гістарычная дата будзе вельмі ўрачыста адзначана ў Беларусі, Расіі, Украіне.

У Мінску лічаць, што пакуль жывуць удзельнікі вайны, трэба святкаваць Дзень Перамогі над фашызмам.

І сусветная вайна аказалася з'явай неадназначнай, але вельмі складанай. Адным трэба было збіраць манаткі і драпаць разам з немцамі, другім — сустракаць вызваліцеляў, трэцім — прыйшлося папоўніць рады наступаючага савецкага і польскага войскаў, а чацвёртым, каму была недаспадобы новая ўлада, падацца ва ўзброенае падполле, каб ваяваць за даваенныя парадкі ў Польшчы. Але Савецкаму Саюзу, які ў 1945 годзе быў рашаючай сілай у вайне, санацыйная Польшча была непатрэбная. СССР жадаў новай, сацыялістычнай Польшчы, за вызваленне якой аддало жыццё 600 тысяч чырвонаармейцаў.

9 мая належыцца ім вялікая пашана. Ушанаваць трэба памяць міленькаў польскіх грамадзян і жаўнераў, загінуўшых у час вайны. Жывуць яшчэ ветэраны Войска Польскага, удзельнікі штурму Берліна, якія разам з савецкімі воінамі бралі гітлераўскую сталіцу. 2 мая 1945 года камандаванне Першай арміі Войска Польскага адправіла ў Варшаву наступнае паведамленне: „У час штурму Берліна Першая дывізія пяхоты імя Тадэўша Касцюшкі адбіла 36 раёнаў, 4 станцыі метро, будынкі політэхнікі, 7 фабрык, у тым ліку аўтамабільную падзямельную фабрыку ў раёне Ціргартэн. Здабыла 15 браняносных гармат, 8 танкаў, 28 гар-



Аляксей Карпюк са Стршавава каля Гарадка — партызан, выдатны беларускі пісьменнік. Фота з архіва жонкі Іны

мат, 82 кулямёты, звыш 3 тысячы вінтовак. Узяла ў палон 2 500 гітлераўскіх салдат і афіцэраў, у баях вораг страціў больш 3 тысячы забітых”.

Надыходзіў канец гітлераўскага панавання. Шалёны Гітлер мусіў праіграць вайну, хаця б таму, што ваяваў з цэлым светам, а ўсіх пабіць немагчыма. Толькі беларускія партызаны знішчылі 500 тысяч гітлераўцаў, разграмілі 948 штабаў і гарнізонаў, узарвалі 5 тысяч мастоў, падарвалі 11 тысяч эшалонаў, знішчылі 305 самалётаў, 1 355 танкаў і бронемашын, 18 700 аўтамашын, 939 ваенных складаў.

Партызаніла таксама і лясная Беласточчына. У Белавежскай пушчы дзейнічаў партызанскі атрад імя Дзяржынскага, у якім адважна змагаліся жыхары Дубін з-пад Гайнаў-

кі: Аляксандр Юрчук, Хведар Бяглюк, Уладзімір Койла, а таксама Рыгор Саевіч з Навасадаў.

Смелымі партызанскімі сувязнымі ў атрадзе імя Кутузава былі Аляксандр Панкоўскі і Канстанцін Засім з Семяноўкі ды Канстанцін Новік з Лукі (гм. Нараўка).

Вясной 1944 года вельмі актыўна ваяваў з ворагам атрад імя Каліноўскага. Гэты атрад дзейнічаў у гміне Гарадок пад камандай Аляксея Карпюка, пазнейшага выдатнага пісьменніка. Заслужанымі партызанамі сталі жыхары Гарадоцкай гміны: Дзмітры Карповіч, Канстанцін Карповіч, Нічыпар Карпюк, Аляксей Яроцкі і Люба Яроцкая.

Беластоцкая зямля помніць сваіх абаронцаў і ўпрыгожыць іх магілы кветкамі.

Мікалай ВАРАНЕЦКІ

льдом гарачым — начной расою
апякаюць сабе падэшвы.

Ах, той голас ляціць над садам!..
Тут Арфей заве Еўрыдыку,
і Песня робіцца завяззю
пладоў, што яшчэ не саспелі:

..... Любоў сваю
аддай жывым і мёртвым, —

хоць рысы, водгукі імёнаў іх
даўно ўжо сцёртыя
на плітах, у памяці людской,
але для зроку перашкод няма:
яны глядзяць на нас
з глыбейшых пустакаў дна,
з вышынь нябеснага жытла,
і побач
узрастаюць
запаветным словам...”

Ларыса РАМАНОВА

Голас над садам

У зялёным, зялёным уборы
выйшла ноч на падворак сонны,
вечер ціха ступіў праз веснічкі,
разбудзіў усё наваколле.

Карані, пялёсткі і травы
карагоды водзяць у садзе,

21 сакавіка г.г. ва Універсітэце ў Беластоку адбылася сустрэча студэнтаў з беларускім паэтам Віктарам Шведом. Вось, у такі класічны спосаб можна было распачаць гэты допіс. Можна было б і дадаць пра выступленні студэнтаў з розных курсаў беларускай філалогіі, пра расповеды паэта пра яго мінулае, пра чытанне паэзіі, што з'яўляецца неад'емнай часткай такога роду сустрэч. Аднак будзе інакш...

Сум на прошлым, на мінулым, на нейкім ідэале. Вось Віктар Швед. А чым з'яўляецца той ідэал? Гэта... Дзедава хата, поўная экспанатаў... , гэта ўсе тыя рэчы, якія там знаходзіліся: святыя іконы, кросны, серп, дзяжа, калаўротак. Гэта смак прастай ежы, смак вясковага хлеба. „Заплюшчышы вочы”, — здаецца шапочка лірычны герой і, дадае: „Адчуй!” І ты робіш гэта, чытаеш вершы „Хлеб” і бачыш як паяўляецца гэтая неад'емная частка нашага жыцця. З пашанай расказваецца як маці меле зерне, як скрыгочуць камяні жорнаў, як з зярняткаў паўстае мука. А пазней дзяжа, цеста, печ. І вось табе, „пане гаспадару”, духмяны, вялікі хлеб. І ягоны смак, які адчуваеш усім целам. Проста „з соллю” або, калі больш багата, то, „са скваркай, ці капустай”... А ці ты памятаеш гэта? Беларусь?

„Беларус?” — запытаеш ты. „Дык які ж я беларус?” — пачуеш у адказ. Я — беластачанін! Вось яно як. Я мешчанін, не селянін!” — дадасць чалавек („З падарожжа”). Аднак у сэрцы ў „беластачаніна” сум, сум на волі. Ён жыве на волі, проста, скромна, не крыўдзячы нікога, згодна з рытмам прыроды, аж прыйшоў век „гігантаў дамоў”. Цяпер у іх жывуць людзі, да якіх так і не даходзіць (прынамсі не на столькі, каб з гэтым скончыць), што яны жывуць у „клетцы з бетону” (вершы з той жа назвай). Толькі птушкі, якія заўсёды з'яўляюцца сімвалам свабоды, разумеюць гэта.

Хоць часам прыходзіць момант, калі ты, беларус, застаешся адзін. А спазнаеш гэта, калі ўсе ад цябе адсутнічаюць. Гэта ж горад, ва ўсіх свае справы. І адчуваеш сум па тваім прошлым, па роднай хаце, палях, крыніцы. Каб нарэшце быць вольным, каб пачуць родныя напевы, родную мову („Я непатрэбны тут нікому”).

А ці ты, беларус, не адчуваеш таго ж? — гаворыць голас. „Не”, — адказваеш, зноў паддаючыся сваёй слабасці, якая цябе згубляе ўжо праз стагоддзі. І з цяжкім сумленнем, але робячы выгляд ішчаслівага чалавека, кідаешся з грукатам у скуранае крэсла, бярэш пульт ад тэлевізара і „ганяеш” па дзесятках каналаў. Аж трапляеш на дакументальны фільм пра „здабычы” цывілізацыі. І глядзіш, як атамны грыб знішчае ўсё: дрэвы, жывёлы, дамы. Вось птушкі ляцяць. Няма. Хатка, як твая, з дзяцінства. Няма. Вось кароўка. Няма. Усё змятае страшэнная моц. Далей паказваюць горад у Японіі, які пацярпеў ад атамнага ўдару. Цень на сходах. Адзінае — што засталася ад чалавека. І ўсведамляеш словы: „Прахожы, глядзі і пільным будзь заўсёды. Цябе закляць таксама можа атак у каменныя сходы” („Закляты ў камені”).

Аднак ты засынаеш. Бачыш мора, прыгажосць. Бачыш як ідзе групка дзяцей. Слятых, якія „глядзяць патухлымі вачыма” на ўсё гэта. Аднак не бачаць...

Аляксей Дзядак

На гэтай старонцы месціцца і інфармацыя аб кавалі Іосіфе Камінскім, які застаўся адзіным выжыўшым дарослым пасля вогнішча, складзенага з жывых людзей...

www.khatyn.by

60-годдзе перамогі над фашысцкай Германіяй шырока адзначаецца ў Расіі і ў некаторых іншых краінах, народы якіх моцна пацярпелі ад нацысцкага цемрашальства. Другая сусветная вайна ўнесла мільёны жыццяў ні ў чым невінаватых людзей, якія хацелі папросту жыць, працаваць, гадаваць дзяцей. Адным з сімвалаў такой трагедыі стала беларуская вёска Хатынь. Мемарыяльны комплекс існуе на тэрыторыі спаленага паселішча даўно, з 60-х гадоў мінулага стагоддзя. Дзякуючы Інтэрнэту мы можам наведаць яго віртуальна, у любы зручны для нас час. Для гэтага варта набраць на сваім камп'ютэры адрас <http://www.khatyn.by>.

Галоўная старонка ўяўляе сабой чырвона-чорнае выяўленне. У нізе надпіс на расійскай мове „Хатынь. Дзяржаўны мемарыяльны комплекс”, а цэнтральнай фігурай на галоўнай старонцы ёсць манумент старому чалавеку з непрытомным хлопцам на руках. Гэта помнік двум жыхарам Хатыні. Аб тым, што менавіта ён увасабляе мы ведаемся крыху ніжэй. А пакуль клікнем на слова „беларуская”, што азначае мову, на якой можна віртуальна пазнаёміцца з комплексам. Дарэчы, тут прадугледжаны расійска-, англа- і нямецкамоўны варыянты.

Першая старонка таксама зроблена ў чорных, шэрых і чырвоных колерах. Тут коратка распавядаецца пра трагедыю, што адбылася ў Хатыні 22 сакавіка 1943 года, калі амаль усе жыхары, ад нямоглых старых да толькі народжаных немаўлятаў, жывымі згарэлі ў агні. На чырвоным фоне выяўлення зноў размешчаны помнік старога з хлопцам на руках. Пад ім — выйсці да іншых рубрык сайта.

Першая „Трагедыя Хатыні”. Чытаць змешчаны там расповед цяжка без судрыгання. Слова аб тым, як

у гумне гарэлі дзеці і як яны спрабавалі ўцячы з палаючай пабудовы ўзрушаюць усё ўнутры. Той, хто ніколі не быў у Хатыні менавіта з гэтага расповеду можа даведацца пра вялікае гора, што напаткала яе жыхароў, як, дарэчы, і жыхароў многіх іншых беларускіх вёсак. На гэтай старонцы месціцца і інфармацыя аб кавалі Іосіфе Камінскім, які застаўся адзіным выжыўшым дарослым пасля вогнішча, складзенага з жывых людзей. Ён адшукаў свайго смяротна параненага сына, узяў яго на рукі і... гэты трагічны момант у жыцці Камінскага стаў увасобленай ідэяй помніка, які ёсць цяпер адным з сімвалаў спаленай Хатыні.

На гэтай старонцы ёсць дзве падрубрыкі „Ахвяры Хатыні” і „Сведкі трагедыі”. У першай прадстаўлены поўны пералік 149 спаленых хатынцаў, а ў другой — копія дакумента выканкама Лагойскага райсавета, якім прызнаецца шэсць сведкаў трагедыі — пяцёра дзяцей і адзін дарослы.

Падагульняючы ўражанні ад наведання сайта варта адзначыць ягоны высокі тэхнічны і інфармацыйны ўзровень. Што ж тычыцца тэмы сайта — трагедыі беларускага народа падчас Другой сусветнай вайны, адным з момантаў якой была хатынская бяда, то тут, здаецца, не сказана аб адным вельмі важным чынніку. Спаленыя людзі і вёскі сталі вынікам цемрашальскай ідэалогіі нацызму, якая адрынула такія дэмакратычныя каштоўнасці як свабода слова, свабода сумлення, правы чалавека. На жаль, факты адмовы ад гэтых каштоўнасцей добра відаць у сучаснай Беларусі, якую называюць сёння „апошняя дыктатурай у Еўропе”. Таму, асабліва ўлічваючы трагедыю Хатыні, святы абавязак для беларусаў быць пільнымі.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

Удзел у першынстве кантынента ўзялі 6 нашых штангістаў і 4 прадстаўніцы жаночага полу, назваць які слабым у даным кантэксце язык не навафрочваецца...

Беларусь, беларусы...

Новыя пераможцы Новікавы

Беларуская цяжкая атлетка мае славу тыя традыцыі. Дастаткова сказаць што двух беларускіх асілкаў — Леанід Тараненка і Аляксандр Курловіч працяглы час валодалі тытулам сама мацнейшага чалавека ў свеце. Найбольш важкімі ёсць алімпійскія дасягненні нашых цяжкаатлетаў. Усяго на рахунку беларусаў — 10 алімпійскіх медалёў (4 залатыя і па 3 сярэбраныя і бронзавыя). Большасць узнагарод (шэсць) здабыта ў суверэнны перыяд. Першым залаты алімпійскі медаль заваяваў у Манрэалі ў 1976 годзе ўраджэнец маленькага гарадка Чэрвень (былы Ігумен) Валерый Шарый. Гэты штангіст па два разы станавіўся чэмпіёнам Еўропы і свету, 13 разоў біў рэкорды планеты і 15 разоў рэкорды СССР. Эстафету ў яго падхапіў Леанід Тараненка, які паходзіць з Маларыты, што на Брэстчыне. Ён выйграў маскоўскую алімпіяду ў 1980 г., а на барселонскай у 1992 „падняў” срэбра. Золата тады дасталося гродзенцу Аляксандру Курловічу, які быў мацнейшым і ў Сеуле на гульнях 1988 г. Курловіч 12 разоў абнаўляў рэкорды свету, а Тараненка ажно 19 (!). Курловіч быў чатырохразовым чэмпіёнам свету і двухразовым Еўропы, у Тараненкі адпаведна два і пяць аналагічных тытулаў.

Калі Беларусь стала незалежнай краінай, прыйшлі новыя поспехі, пра што сведчаць і тры медалі на афінскай алімпіядзе. Іх уладальнікі Андрэй Рыбакоў, Ганна Бацюшка і Таццяна Стукалава, а таксама бронзавы прызёр папярэдняй алімпіяды Генадзь Аляшчук, тэрмін дыскваліфікацыі якога канчаецца ўвосень, прапусцілі чэмпіянат старога свету, які прайшоў зусім нядаўна ў сталіцы Балгарыі. Лідэры

рыхтуюцца да лістападаўскага першынства планеты, якое будзе ў Катары, але і без іх выступ каманды ў Сафіі выдаўся вельмі ўдалым. У агульным заліку Беларусь заняла высокае трэцяе месца, аспярэдзіўшы такія „цяжкаатлетычныя” краіны як Балгарыя, Украіна, Румынія. Усяго ў скарбонцы нашай дружыны 12 прызавых месцаў (падлічваюцца медалі як у двухбор'і так і ў асобных практыкаваннях). Больш узнагарод толькі ў расіян і туркаў.

Удзел у першынстве кантынента ўзялі 6 нашых штангістаў і 4 прадстаўніцы жаночага полу, назваць які слабым у даным кантэксце язык не навафрочваецца. Цікава, што галоўны трэнер дружыны Аляксандр Ганчароў амаль дакладна спрагназаваў вынікі сваіх выхаванцаў, што ў спорце здараецца не так часта. „Вялікае” золата (штуршок плюс рывок) заваявалі Руслан Новікаў з Гродзеншчыны (катэгорыя да 85 кг) і 23-гадовая Анастасія Новікава з Жодзіна (да 53 кг). Носьбіты гэтага прозвішча не сваякі, але яно вядомае ў беларускай атлетыцы. Трэба прыгадаць з гісторыі, што адным з першых чэмпіёнаў Еўропы ў далёкім 1957 г. стаў Яўген Новікаў. Перамога Насці склалася са срэбра ў рыўку і золата ў штуршку. Руслан быў лепшым у рыўку і падзяліў срэбра ў штурханні штангі.

Іншыя медалі для Беларусі заваявалі ветэран зборнай Віталь Дзержанёў (бронза ў двухбор'і і дзве малыя бронзы, да 56 кг), Наталля Радухоўская (бронза ў штуршку, да 58 кг), Павел Гаркавы (золата ў рыўку, да 94 кг), Максім Патоцкі (срэбра ў рыўку, да 94 кг). Так што на чэмпіянат свету ўвосень беларусы прыедуць у ліку фаварытаў.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Нацыянальная выстаўка Беларусі адкрыта

27 красавіка ў Варшаве адкрылася Нацыянальная выстава Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Польшча. Выстава працягнецца да 30 красавіка. У яе рамках плануецца прадставіць эканамічны патэнцыял Беларусі. Галоўная мэта мерапрыемства — спрыянне далейшаму развіццю гандлёва-эканамічнага супрацоўніцтва паміж Беларуссю і Польшчай.

Перад адкрыццём Нацыянальнай выставы ў Міністэрстве гаспадаркі і працы Рэспублікі Польшчы адбылася рабочая сустрэча міністра эканомікі Беларусі Мікалая Зайчанкі і міністра эканомікі і працы Польшчы Яцэка Пехоты. У ходзе перамоў адбылося абмеркаванне перспектывы далейшага развіцця беларуска-польскага гаспадарчага супрацоўніцтва. Бакамі была адзначана пазітыўная дынаміка, якая склалася за апошнія гады ў развіцці гандлёва-гаспадарчага супрацоўніцтва паміж дзвюма краінамі. У якасці станоўчага фактара адзначаны рост па выніках двух апошніх гадоў гандлёвага абароту Беларусі і Польшчы

амаль у 2,5 разы. Бакі абмеркавалі пытанні супрацоўніцтва Беларусі і Польшчы ў галіне энергетыкі, перспектывы пашырэння беларуска-польскай дагаворна-прававой базы. Асабліва ўвага была нададзена пытанню падтрымкі польскім бокам беларускай пазіцыі па пытанні паставак калійных угнаенняў і тэкстылю на рынак ЕС.

У першай палове дня адбылася сустрэча міністра архітэктуры і будаўніцтва Беларусі Генадзія Курачкіна і першага намесніка міністра інфраструктуры Польшчы Рышарда Курільчыка, а таксама намесніка міністра інфраструктуры Анджея Брэдкоўскага. У ходзе сустрэчы былі абмеркаваны перспектывы развіцця супрацоўніцтва ў будаўнічай галіне, пашырэння ўзаемадзеяння будаўнічых прадпрыемстваў Беларусі і Польшчы, вытворцаў будаўнічых матэрыялаў. Абмеркаваны перспектывы павелічэння паставак беларускіх будаўнічых матэрыялаў і дарожнай тэхнікі для будовы аўтастрадаў і чыгуначных дарог у Польшчы.

Ва ўрачыстай цырымоніі адкрыцця выставы прыняла ўдзел дэлегацыя Рэспублікі Беларусь на чале з міністрам эканомікі Мікалаем Зайчанкам. У склад дэлегацыі ўвайшлі таксама: міністр архітэктуры і будаўніцтва Генадзь Курачкін, намеснік міністра замежных спраў Аляксандр Міхневіч, пасол Беларусі ў Польшчы Павел Латушка, намеснік міністра адукацыі Таццяна Кавалёва, першы намеснік старшыні Дзяржаўнага камітэта па навуцы і тэхналогіях Уладзімір Нядзілька, прадстаўнікі іншых міністэрстваў, канцэрнаў Беларусі, вядучых прадпрыемстваў краіны.

Польскі бок на адкрыцці выставы быў прадстаўлены намеснікам міністра эканомікі і працы Міраславам Зялінскім, намеснікам міністра інфраструктуры Анджеем Брэдкоўскім, намеснікам кіраўніка Бюро нацыянальнай бяспекі Тадэушам Балаховічам, прадстаўнікамі іншых міністэрстваў Польшчы, дэпутатамі Сейма, сенатарами, старшынямі парламенцкіх камісій, прадстаўнікамі рэгіянальных улад Польшчы.

Арганізатарамі Нацыянальнай выставы Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Польшча з'яўляюцца мі-

ністэрствы гандлю і замежных спраў Беларусі, Беларуская гандлёва-прамысловая палата, Пасольства Беларусі ў Польшчы. Суарганізатарам з польскага боку выступае Польска-Беларуская гандлёва-прамысловая палата.

Экспазіцыя Нацыянальнай выставы размешчана ў Цэнтры выставак і кангрэсаў „Грамада” ў Варшаве. Агульная плошча беларускай экспазіцыі складае больш за 2 000 кв. метраў, у тым ліку 1 700 кв. метраў у выставачным павільёне і каля 500 кв. метраў на адкрытай пляцоўцы.

На пляцоўцы перад цэнтрам „Грамада” прадстаўлена каля 20 адзінак беларускай тэхнікі „БелАЗ”, „МТЗ”, „МАЗ”, „ММВЗ”.

Перад уваходам на Нацыянальную выставу размешчана экспазіцыя, сярод якой фотавыстава, прысвечаная гісторыі, культуры, прыродзе Беларусі.

У сувязі з чарговай гадавінай аварыі на Чарнобыльскай АЭС на Нацыянальнай выставе прадстаўлены інфармацыйныя матэрыялы аб катастрофе на ЧАЭС, яе наступствах, дзеяннях беларускага ўрада па іх ліквідацыі.

Прэс-служба Пасольства РБ

Следам нашай публікацыі

Магіла

Сельскагаспадарчы музей імя ксяндза Кшыштафа Клюка ў Цеханоўцы атрымаў тыднёвік „Ніва” ад 19 снежня 2004 г., у якім змешчана было пісьмо з просьбай высветліць лёсы Пятра Сцяпанавіча і Марыі Сцяпанайны Гамульскіх. Гэта 50 пісьмо, накіраванае ў наш установа ў падобнай справе. Наш музей у 1988-1991 гг. займаўся справай эксгумацыі загінуўшых у наваколлі вёскі Трынішы каля Цеханоўца слухачоў школы малодшых камандзіраў 86 Стралковай дывізіі. Штаб гэтай дывізіі размяшчаўся ў палацы графаў Стажэньскіх у Цеханоўцы, у якім цяпер знаходзіцца сядзіба Сельскагаспадарчага музея. Эксгумацыя загінуўшых гэта цэлая эпопея намаганняў. Ніхто з улад і дыпламатычных прадстаўніцтваў СССР у Польшчы не хацеў гэтай справай заняцца. Трэба было толькі перабудовы і пазіцыі самога Міхаіла Гарбачова, да якога дайшлі нашы прашэнні, каб справа скранулася з месца. Карацей кажучы, эксгумацыя і перапахаванне ў брацкую магілу салдат Чырвонай Арміі ў Замбраве адбылося толькі 30 лістапада 1991 г., менавіта на некалькі дзён да развалу Савецкага Саюза.

Справа эксгумацыі была апісана восенню 1991 г. у рэгіянальным друку — у тыднёвіку „Кантакты” і штодзёнцы „Газета Вспулчэсна”. Як я ўжо адзначыў, гэта 50 пісьмо ў справе загінуўшых у наваколлі Цеханоўца пасля 22 чэрвеня 1941 г. Некалькі пісем датычыць загінуўшых салдат на тэрыторыі Польшчы ў 1944-1945 гг.

Гэта чарговы доказ таму як мала ўвагі расійскага дзяржава і грамадства адводзяць лёсам сваіх суграмадзян. Так было, на жаль, і ёсць стагоддзямі. Напісаны тамы на тэму адносін Расіі і расіян — „Чалавек — капейка”. Вайна ў Чачні пацвярджае гэта, а праслед камітэта салдацкіх маці — доказ гэтаму. Гэта не СССР, яго ўлады, гісторыкі і ветэранскія арганізацыі, а толькі польскі пісьменнік Януш Пшыmanoўскі (аўтар „Чатырох танкістаў і сабакі”) апублікаваў, але да гэтага шмат гадоў прысвяціў даследаванням, энцыклапедыю салдат Чырвонай Арміі загінуўшых на польскіх землях. Змяшчае яна сотні тысяч прозвішчаў.

Клопат палякаў аб лёсе пасобнага чалавека заўважаюць са здзіўленнем і зайздрасцю расіяне, якія жывуць у Польшчы. Адначасна ў мільёнах сем’яў грамадзян Расійскай Федэрацыі культывуецца памяць аб загінуўшых членах іх сем’яў. Пісьмо з Беларусі датычыць сям’і Гамульскіх і з’яўляецца струменем гэтай вялікай ракі.

Так як і астатнія 49 пісем, таксама і гэтае з боку нашага музея было па меры магчымасці патрактванае надта старанна.

Трэба адкрыта сказаць, што шукаць інфармацыю сярод жыхароў Цеханоўца немагчыма. „Савецкая” грамадскасць, прыбываючы з СССР арганізаваць савецкую ўладу на акупаваных тэрыторыях, жыла ў таварыска адарваным энклаве. Мяцовыя не звякліся і не ўклаліся ў спосаб



Фота МІКАЛАЯ ЦІМАФЕЮКА

думання савецкіх людзей, былі ім ненавісныя і варожыя. Проста, нават прыхільна настаўленыя да савецкай улады людзі думалі самастойна. Адзін прыклад. Настаўнік Сталярскі, сімпатызуючы камунізму дзеяч даваеннага перыяду і прыхільнік савецкай улады, у час размоваў з Мазуравым — савецкім бурмістрам горада Цеханоўца, з якім жыў у адным доме, крытычна ставіўся да некаторых дзеянняў улад. Мазураў без сумненняў загадаў арыштаваць яго.

Застрэлены ён функцыянерамі НКВД разам з іншымі арыштантамі пад Забудавам (прыводжу ў адпаведнасці з машынапісам „Цеханавецкія, Яшчалтавы разважання і ўспаміны” — машынапіс захоўваецца ў музеі). У ім — аб панічых уцёках расіян з Цеханоўца 22 чэрвеня 1941 г.

У згаданых пісьмах (між іншым, жонкі шэфа мясцовага, раённага НКВД старшага лейтэнанта дзяржаўнай бяспекі — Іванова) апісваюцца ўцёкі з Цеханоўца 22 чэрвеня 1941 г. Была нейкая калона аўтамашын для ўлад, якая стала на шашы ў напрамку Браньска, каля касцёла Святой Тройцы ў Цеханоўцы. Раненыя засталіся ў касцёле. Мястэчка падвярглася абстрэлу, загінула шмат цывільных расіян. Уцякаючыя расіянкі пакідалі нават дзяцей. Адною дзяўчынец прытулак дала сям’я Жэраў. Мы яе справай займаліся тры гады. Маці дзяўчынкі, якую мы знайшлі дзякуючы намаганням шматлікіх грамадзян СССР — ветэранаў 1941 г., лекар ветэрынары, пражываючыя ў 1991 г. у Мінску, на розных прычынах не хацела да яе прызнацца. А паколькі яе дачка Тэрэса ў тым часе жыла ў Італіі і была надта заможнай асобай, неба прыхіліла б цудам знойдзенай маці і сямейству. Але яны аднак адракліся ад яе. Цэлая папка гэтай людской драмы і пошукаў захоўваецца ў Музеі.

Пры нагодзе сям’і Гамульскіх стараюся толькі ўспомніць базуюю калекцыю пісем і інфармацыі, якая захоўваецца ў нашых фондах. У нас захоўваецца арыгінальныя дакументы Цеханавецкага НКВД. Пётр Сцяпанавіч Гамульскі ўпамінаецца ў дакументах апублікаваных у VII томе „Ломжынскіх даследаванняў” („Studia Łomżyńskie”) ад 1996 г. Прафесар Беластоцкага ўніверсітэта Міхал Гнатоўскі ў „Ломжынскіх даследаваннях” змясціў цыкл дакументаў пад загалоў-

кам „З сакрэтных савецкіх архіваў. Ломжынскі раён у 1939-1941 гг. у святле савецкіх дакументаў”. У згаданым томе на старонках 268-269 змешчаны дакумент н-р 31 ад 26 верасня 1940 г.: „Цехановец — пастанова РК КП(б)Б у Цеханоўцы ў справе паводзін старшыні Раённага выканаўчага савета” (крыніца: Дзяржаўны архіў Гродзенскай вобласці, Zesp. GZK, spr. 1, т. 21, арк. 125).

У дакуменце гаворыцца аб загадзе даручыць абавязкі старшыні Раённага выканаўчага савета тадышняму намесніку Гамульскаму Пятру Сцяпанавічу, і адхіліць ад гэтай пасады тав. Шкяля.

Другі дакумент н-р 9 друкаваўся на 232-233 старонках згаданых „Ломжынскіх даследаванняў” (т. VII ад 1996 г.): „1940 г. (пасля 24 сакавіка). Рапарт аб стане кадраў у Цеханавецкім раёне і іх размяшчэнні”. Рапарт адрасаваны быў сакратару Абласнога камітэта КП(б)Б у Беластоку Спасаву і накіраваны быў яму кіраўніком аддзела кадраў Абкама КП(б)Б Фігаро.

Дакумент змяшчае, між іншым, скаргі старшыні Раённага выканаўчага савета Шкяля на шэфа мясцовага НКВД Іванова і сакратара РК КП(б) Плойніка і на іх незаконнае распараджэнне маёмасцю з дваранскіх майнткаў, а таксама на пазардлівых адносін да Шкяля з боку згаданых чыноўнікаў.

Гэты дакумент для тых, хто ведае механізмы дзеянняў савецкіх улад, паказвае на сапраўдныя прычыны адхілення ад пасады старшыні Шкяля і прызначэнне Гамульскага. Паколькі Шкель вылучаўся яшчэ ідэйнай стойкасцю, то Гамульскі ўжо не. Канешне, гэтыя ацэнкі трэба разглядаць на фоне сітуацыі ў тадышнім СССР. Людзі ўлады былі ўжо менавіта пасля гекатомбы сталінскіх рэпрэсій 1937-1939 гг.

Гэта столькі ў вялікім скарачэнні аб справе сям’і Гамульскіх. Спачываюць яны несумненна дзесці пахаваныя на шляху адступлення ад Цеханоўца ў напрамку Беластока.

Станоўчым у гэтай справе можа быць тое, у святле таго, што я напісаў ва ўступе, што сем’і памятаюць аб сваіх загінуўшых нягледзячы на тое, што ад тых здарэнняў прайшлі 64 гады.

Загадчык Аддзела этнаграфіі Сельскагаспадарчага музея імя кс. К. Клюка ў Цеханоўцы мэр Антоні Мосевіч

Па дарозе з Бялкоў у Сакі, што ў Нарваўскай гміне, ёсць невялікі сасновы лес, які жыхары называюць „Могілкамі”. Распытваў я ў старэйшых жыхароў вёскі, адкуль такая назва, бо там няма аніякага знаку магілаў, а толькі ў некалькіх месцах відаць барозны з часоў пераспалосіцы. Гэты лес пабольшаў з часу, калі стаў належыць Надлясніцтву Жэдня.

У 1941 годзе, калі нямецкія захопнікі напалі на Савецкі Саюз, двух салдатаў Чырвонай Арміі прабіраліся на ўсход. Іх абстралялі немцы ў ваколіцы вёскі Бялкі і адзін з іх быў паранены. Яны вярнуліся і ранены салдат пакончыў сваё маладое жыццё самагубствам, страляючы сабе ў галаву. Другі салдат здаўся немцам у палон у вёсцы Бялкі. Было гэта пад канец чэрвеня або ў пачатку ліпеня 1941 г. (дата, на жаль, не запамяталася). Мне тады было 7 гадоў. Салдат здаючыся ў палон паведаміў, што ягоны калега пакончыў жыццё. У суботу пасля абеда жыхары Бялкоў хацелі пахаваць салдата. Выкапалі магільны дол, зрабілі насілікі і ўжо хацелі прынесці нябожчыка ды пахаваць. Але якраз над’ехаў нямецкі асоб. Немцы забаранілі паховін, забралі ружжо, а жыхарам вёскі загадалі вярнуцца дамоў. Аднак людзі не паслухалі немцаў і нядзельнай раніцай пахавалі салдата. Пакоіўся ён там цэлую вайну, ніхто магілай не апекаваўся.

Пасля вайны Ян Нікіфарук, член ЗБовіД, абгарадзіў магілу жэрдачкамі. Школьная моладзь з Бялкоў апекавалася магілкай да часу, пакуль існавала школа. Калі паўстаў сельскагаспадарчы кааператыў у Трасцянец, навакольную зямлю дзяржава перадала ў яго карыстанне. Старшынёю калгаса быў тады Аляксандр Зіневіч, родам з Новай Волі што ў Міхалоўскай гміне. Ён наведваючы калгасныя палі, натрапіў на згаданую магілу. Даведаўшыся ад людзей, што там пакоіцца безыменны баец Чырвонай Арміі, прыдзяліў адпаведныя матэрыялы Мікалаю Ігнацюку з Бялкоў, і той зрабіў крыж, агароджу ды ўпарадкаваў месца для магілы. Людзі час ад часу ўскладвалі на ёй кветкі і так магіла не загінула.

Больш за 10 гадоў таму, наведваю мяне Валерыў В. Макоўскі з Пасольства Расійскай Федэрацыі, кіраўнік Аддзела па справах увекавечання абаронцаў Айчыны, якія загінулі на тэрыторыі Польшчы. Госць пабачыўшы, што магіла прыгожа дагледжаная, шчыра падзякаваў. Тады наведваў ён іншыя вядомыя магілы савецкіх байцоў.

Восенню 2003 года Управа гміны ў Нарве занялася ўпарадкаваннем магілы. Зрабілі нагробную пліту, на якой памясцілі прываслаўны крыж і надпіс: „Nieznany żołnierz radziecki”. Абгарадзілі магілу жалезным плотам. Каштавала гэта гміну 1 500 зл. Робатай кіраваў Мікалаю Цімафейку.

Мікалаю Лук’янюк

Ніва
ТЫДНІК БЕЛАРУСА У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960
NR INDEKSU 366714

Наклад: 1 914 egz.

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Ніва”.

Старшыня: Яўген Вапа.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.

Internet: <http://niva.iig.pl/>

E-mail: redakcja@niva.iig.pl

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury.

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.

Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.

Сакратар рэд.: Аляксандр Максімоў.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран-Асташэвіч.

Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Камп’ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthdruk”, Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłat na prenumeratę na III kwartał 2005 г. upływa 5 czerwca 2005 г. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na III kwartał 2005 г. wynosi 26,00 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 120,00; pocztą lotniczą Europa — 133,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 147,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A., Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa, Pekao S.A., IV O/Warszawa, Nr 68124010531111000004430494.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,50 zł, a kwartalnie — 45,50 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,70 (kwartalnie — 61,10), pocztą priorytetową: Europa — 5,90 (76,70), Ameryka Płn., Afryka — 6,60 (85,80), Ameryka Płd., Środk., Azja — 7,40 (96,20), Australia — 9,60 (124,80). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niva”, Białystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta BPH PBK SA Oddział w Białymstoku 77 1060 0076 0000 4011 5001 5504.

Чары са смецця

Вось і трапіў я на падгарадскую сметніцу. Гэта за тое, што вёў свой веласіпед. А вёў я яго па адным піве.

Не быў я, папраўдзе, завельмі выпіўшы. Адно толькі, што быў стомлены, а, як метэпат, вельмі дрэнна адчуваю сябе пры зменах надвор'я. І ровар я вёў, значыць, трымаў і за руль і ішоў пры ім. Бо ехаць не даў рады. Слухаю сваю Зоську, якая, як на антыалкагольным плакаце, з пальцам накіраваным мне ў вока забараняе: „Піў — не едзь!”. Дык і не ехай я, слова гонару пенсіянера! А паліцыянткі два, што на мяне наваліся, загадалі дзьмухнуць у „шарык”. Што тут дзьмухаць! Можна, я напіўся сіропу ад кашлю, ці, можа, у мяне сынавапрэзідэнцкая „ясная памрочнасць”? А яны аж бы ўцешыліся: „Нельга вам весці сродак транспарту ў такім відзе!” Дык як жа ж мне цяпер? Мушу яго весці, бо ж сама не паедзе мая двухколка! Праўда, няма чаго працівіцца ўладзе, калі яе яшчэ дзве асобы. Выпісалі мне штраф. А яшчэ і запрасілі ў гродскі суд. А там я, як ніколі не пакараны раней, атрымаў пакаранне: месяц дармовай працы на прыгарадской сметніцы.

Дык я хоць навуку забыў не толькі такую, што нельга весці машыну па піве. Займаючыся селекцыяй смецця, ведаю, вось, што:

Папяровыя хустачкі раскладваюцца 3 месяцы. І, як ні дзіўна, складаюць яны большасць смецця. Аўтобусныя квітокі гніе даўжэй, чым іншыя папяровыя рэчы, а то з прычыны таўшчыні, фарбы і магнітнага пасачка (4 месяцы). Агрызак ад яблыка, які можа стацца кампостам, робіцца ім аж 6 месяцаў. Запалкі, зробленыя з драўніны ці папяровай масы, маюць чубок насычаны серкай альбо фосфарам, якія пранікаюць у глебу (6 месяцаў). Недакурак папяросы, у якім апрача паперы ёсць смала, бензен, нікацін, двухвокіс вугалю, свінец, арсен... — адляжыць свае 2-3 гады. Жавальная гума, якой сінтэтычныя кампаненты робяць тое, што яна не распускаецца ў роце, забруджвае глебу на 5 гадоў. Алюмініевыя банкі з паднапой залягаюць у зямлі цэлую дэкаду, а калі іх спаліць, дык ператварацца ў вельмі шкодныя смольныя рэчывы. Пластмасавыя прадметы засмечваюць асяроддзе, у залежнасці ад кампанентаў, ад ста да тысяч гадоў. Поліэтыленавы пакет распаднецца пасля адной трэці зры! А шкляная бутэлка, якую лічым экалагічнай, бо можна яе пару разоў ператвараць, калі, аднак, не трапіць адразу ў рэцыклінг, будзе смеццем найбольш трывалым — адляжыць свае 4 000 гадоў!

А чаго людзі не выкідаюць! Прынёс я дахаты два новыя чайнікі, тры радыёпрыёмнікі, а з частак веласіпедаў сабраў я адзін зусім як новы. Знайшоў я таксама падручнік чорнай і белай магіі, аб чым пастарайся не інфармаваць маю жонку. Паціху стаў я прымяняць такія, між іншым, парады з таго падручніка: як забяспечыць сабе сімпатыю асоб іншага полу. Здаецца, інструкцыю недакладна прачытаў, ці там кавалачак не таго адбіўся, бо чамусьці гуртом пачалі сімпатыю да мае асобы выяўляць мужчыны. Ну, добра хоць і гэта!.. Схаваў я падручнік пад канапу, ды, на жаль, Зоська выкінула яго разам з іншым смеццем у сметніцу пад блёкам. Найгоршае ў тым тое, што Зоська нічога не кеміць у селекцыі смецця!

Лукаш ПРАВАСУД



Фота АЛЯКСАНДРА ВЯРЬЦКАГА

Экуменізм на практыцы, крыж за Хіпімонамі (Дуброўшчына)

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Траіх сябраў — хірург, архітэктар і палітык — вудзяць рыбу. Соцаць за паплаўкамі і абменьваюцца меркаваннямі, якая прафесія найстарэйшая з усіх.

— Ці ж Бог не стварыў Евы з Адамавага рабра? — кажа хірург. — Маё прызначэнне найстарэйшае.

— Гэта не так, — пярэчыць яму архітэктар. — Спярша быў хаос і трэба было архітэктара, каб яго ўпарадкаваў.

— Але каб паўстаў хаос, патрэбны быў палітык! — завяршыў трэці рыбакоў.

Мікола раней вярнуўся з працы дадому і неспадзявана застаў голую жонку на памятай пасцелі:

— Што з табою, каханая?

— Дрэнна сябе адчуваю, дык і лягла.

Мікола падыходзіць да шафы каб павесіць вопратку, а жонка крычыць:

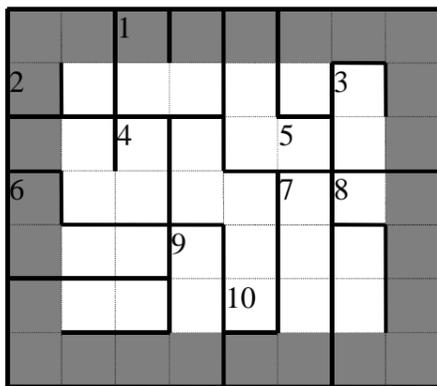
— Не адкрывай, бо там страшыцы!

— Не гавары дурніц, — адказвае ён, адкрывае шафу, а там цалкам голы сусед.

— Ну, ведаеш, Андрэй: мая жонка хвора, а ты яе яшчэ пугаеш!

Паляўнічыя зносяць звярыну ў покат. Раптам бачаць, што сярод трафеяў ляжыць мужчына. Выклікалі скорую дапамогу, прыехаў лекар і сцвердзіў, што мужчына ўжо не жыве і ў пасведчанні скону напісаў: „Лёгкая агнястрэльная рана. Смерць наступіла ў выніку выпатрашэння”.

Адгаданка



1. старонка ў Інтэрнэце, 2. муж Евы, 3. сукупнасць абставін, становішча, 4. сталіца Францыі, 5. апаўдданне аб праўдзівым здарэнні, 6. паляўнічы сын Ісаака і Равекі, 7. казацкі афіцэрскі чын у царскай

арміі, 8. атрыбут марскіх багоў у грэчаскай і рымскай міфалогіях, украінскі герб, 9. Леанід, беларускі паэт, аўтар „Сповідзі бяссоннай душы”, 10. адценне фарбы, афарбоўка. (ш)

Адгаданая словы запісаць у вызначаныя дарожкі, пачынаючы ад поля з лічбай. У светлых палях атрымаецца рашэнне — народная пагаворка.

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграныя кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 13 нумара

Век, навука, Расія, рэчка, Сува, удавец, Украіна, цеста.

Рашэнне: **У сакавіку вада не цячэ — у красавіку трава не расце.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Яну Міхалюку** з Чыжоў і **Паўліне Паўлючук** з Дубіноў.

08.05 — 14.05



Баран (21.03. — 19.04.) Марс дапаможа табе ў абдуманых дзеяннях. Вазьмі глыбокі глыток дыху і пакінь спешку з часам за амбіцыямі. Адпачывай, пазбягай агрэсіўных людзей. З 13.05. можаш страціць арыентацыю, што маеш рабіць.

Бык (20.04. — 20.05.) Увесь май ты — дзіця шчасця. Можаш парывацца на вельмі незвычайныя справы. Не вер тым, хто скажа, што рвешся з матыкай на сонца!

Блізняты (21.05. — 21.06.) Незвычайная папулярнасць у супрацьлеглага полу. Варта выбрацца кудысьці з сябрам — знакамітая забава і паразуменне. Да 9.05. невядома адкуль раздражненне, неспакой, сумненні. 11-15.05. — стрэс; не перагружвайся працай і не бяры на сябе зашмат.

Рак (22.06. — 22.07.) Калі ў тваім пачуццёвым жыцці ёсць нейкія праблемы, без клопату вырашыш іх 10-14.05. Далікатнасць. Неспадзяваныя выдаткі, але і неспадзяваны прыліў грошай.

Леў (23.07. — 22.08.) Да 10.05. вялікая стома і бяссільнасць; будзь асцярожны. З 11.05. практычнасць, трываласць, гатоўнасць да выклікаў. Можаш спадзявацца пачуццяў, якія могуць адмяніць тваё жыццё.

Дзева (23.08. — 22.09.) Да 9.05. вялікая пранікліваць думкі. Ахвотна наладзіш новыя знаёмствы. Не бойся новых выклікаў. Не „сцягвай” на матуры!!! Да 9.05. магчымыя канфлікты, асабліва з шэфствам; гэта з-за натуры на працы і стрэсу.

Шалі (23.09. — 22.10.) У паветры вісіць здрада. Чакаюць цябе асабліва жарсныя дні і нервовая любоўная шарпаніна. Фартуна мае для цябе карысную прапанову. Каля 10.05. ідзі ў адпачынак.

Скарпіён (23.10. — 21.11.) Май нясе новыя зачараванні і захапленні. Поўная рамантыка! Ажывуць пачуцці і ў пастаянных парах. Да 11.05. знакаміты час на навуку, лёгка завучыш новы матэрыял. Азірніся, дзе пашукаць грошай.

Стралец (22.11. — 21.12.) Сэрца заб’ецца мацней, таксама для таго, з кім ты ўжо ад гадоў. Не чапай жалезнага запаса ашчаднасцей! Твой досціп і інтэлігентнасць захопяць кампанію.

Казярог (22.12. — 19.01.) Самота табе не пагражае! Да 9.05. — цяжкавата з перамовамі, экзаменамі, пісаннем, планами на будучыню. На працы можаш спадзявацца павышэння. Сябры дапамогуць табе таксама і дома. Не ўлазь у даўгі.

Вадалей (20.01. — 18.02.) Шмат каго аздаравіць надшарпнутыя адносіны з людзьмі, асабліва з жанчынамі. З 14.05. (да 17.05.!) будзь вельмі, вельмі асцярожны, асабліва на вуліцы; нервы, неабдуманая дзеянні.

Рыбы (19.02. — 19.03.) Да 10.05. будзеш адчуваць сябе як шар, з якога выпусцілі паветра... Нічога не рабі праз сілу, бо вынікі будуць і так мізэрныя. Можаш кідацца паміж патрэбай шаленства а трываласцю. Можаш змяніць працу; добра на гэтым выйдзеш.

Агата Арлянская